

M. ŞEHMUS GÜZEL

MADELEINE RIFFAUD

1924-2024

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL
MADELEINE RIFFAUD
1924-2024

*"Ami(e), si tu tombes, un(e) ami(e) sort de l'ombre
et prend ta place".*

(Partizanlar söylüyor. Le Chant des partisans. Söz:
Anna Marly, Fransızcaya çevirenler: Maurice
Druon ve Joseph Kessel.)

ekitap biçiminde ilk sunumu: Aralık 2024

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen, kapak ve sayfa düzeni: Ferruh DİNÇKAL.

Dizgi : MŞG

Kapak görseli "Kızıl At": Madeleine Riffaud'nun Cheval Rouge (Kızıl At) başlıklı şiir kitabını donatan Abidin Dino'nun eseridir.

İSBN: Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik
ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, hediyemizdir.

İÇİNDEKİLER

SUNU	7
ÖNCE ÇOCUKTU.....	9
SAVAŞTA BİR KADIN	11
23 TEMMUZ 1944 PAZAR	14
"İNAT ETTİM, KONUŞMADIM"	16
AĞUSTOS 1944: PARİS'İN KURTULUŞU	17
23 AĞUSOS 1944'DE BUTTES-CHAUMONT'DA.....	21
11 KASIM 1944 İKİ DEFİLE	26
ŞAİR, YAZAR VE GAZETECİ	26
EVLİLİK	29
AĞUSTOS 1951'DE NÂZİM HİKMET'LE	32
1950'LERDE VE SONRASINDA MADELEİNE, AVNİ, ABİDİN, GÜZİN	34
NGUYÊN DİNH THİ	35
CHEVAL ROUGE/KIZIL AT	37
"SAVAŞ MUHABİRİ"	38
BAŞKA BİR KİMLİKLE	41
ABİDİN'LE RESİM VE YAŞAM.....	43
DAYAN, DİREN, MÜCADELE ET, KAZAN, ÖLME!	46
EVİNDE MADELEİNE	50
EKLER	56

EK BİR : NGUYÊN DINH THI'NİN KISA HAYAT HİKAYESİ.....	56
EK İKİ: MELİH AŞIK: "DEYİŞ", MİLLİYET, 26 KASIM 2016	60
EK ÜÇ: M. ŞEHMUS GÜZEL: NÂZİM HİKMET'E İLİŞKİN BİR VEYA İKİ ANI	61
EK DÖRT: SAVAŞTA BİR DİPLOMAT: İSVEÇ BAŞKONSOLOSU RAOUL NORDLİNG	64
MERAKLISINA NOTLARLA KISA VE SEÇMECE KAYNAKÇA	70
MADELEİNE RİFFAUD'NUN ESERLERİNDEN SEÇMECE:.....	71
<i>Poésies, contes, BD (Şiirler, öyküler, çizgi roman) :</i>	72
<i>Textes de chansons (Türkü, şarkı metinleri):</i>	75
<i>Récits, témoignages, reportages (Anlatılar, tanıklıklar, röportajlar):</i>	76
<i>Films documentaires (Belgesel filmler):</i>	77
KİTAPLAR, BELGESELLER VE DİĞERLERİ.....	78

SUNU

Her hayat bir Tarih'tir. Her hayat bir roman. Unutulmaması, anlatılması, yazılması, meraklılarına sunulması gereken. Hele Madeleine Riffaud'nunki:

Madeleine tam bir yüzyıl yaşadı, bir yüzyılı a'dan z'ye tamamen doldurdu: Bir yüzyıl bir ömür. Evet bir yüzyıl: 23 Ağustos 1924'te, Paris'in 120 kilometre kadar kuzeyindeki Arvillers köyünde doğan çocuk, kendine ayrılan zaman dilimini bütün renkleriyle yaşadı ve 6 Kasım 2024'te Paris'te ayrıldı aramızdan. 23 Ağustos 2024'te yüzüncü yaş yıldönümünü ve Paris'in nazi belasından kurtuluşunun, yeniden özgürlüğüne kavuşmasının sekseninci yıldönümünü dostlarıyla birlikte gerektiği gibi kutladıktan sonra.

Evet yüzyılını binbir renkle donattı, dertleri, zorlukları, savaşları, coşkusu, acısıyla. Birkaç defa ölümden, bir seferinde kurşuna dizilmekten kıl payı kurtuldu. Bir yüzyılı başından sonuna geçti: Üç çeyreği 20. son çeyreği 21. yüzyılda. Böyle bir yaşam herkese nasip olmaz.

Madeleine Riffaud ("Madlen Riffo" biçiminde okunuyor) ile, Abidin Dino 1913-1993 başlıklı ömür törpüsü üç çiltlik çalışmamı hazırlama aşamasında, Güzin aracılığıyla, tanıştım. Bu vesileyle Madeleine ile Paris'te 1990'larımızın sonu ve 2000'li yıllarımızın başında birçok kez görüştüm. Uzun uzun sohbet ettik:

Yaşamından, 1940'lardan ve hemen sonrasından, yaptıklarından, yapamadıklarından, Şair Baba'dan, Abidin'den, Güzin'den, Avni Arbaş'tan, Cezayir'den, Vietnam'dan, Afrika'dan, dünyadan konuştuk. "Duvar"dan, "Duvar'ın düşmesi"nden ve Büyük İnsanlıktan da.

Söyleşilerimizin önemli bir bölümünü teybe aldım.

Madeleine ile iki dost, iki yoldaş, iki kardeş gibi hemen ve çok iyi anlaştık.

Bana dünya kadar şey anlattı. Bir bölümünü Abidin'e ilişkin kitaplarımda ve ekitap.ayorum.com sitemizde hediye olarak sunduğumuz diğer ekitaplarımda, ayorum.com'daki makalelerimde aktardım. Bir bölümünü de bu ekitapta sunuyorum. Dahası da var.

Evet bugüne kadar Madeleine üzerine epey şey yazdım ama bana anlattıklarının tümünü henüz yazmış değilim. İkinci savaşta, Paris'te Direniş hareketi içindeki rolünün tümünü, elde silah çarpışmasını ve sonrasını... Bir gün mutlaka bunları da yazmalıyım. Yıllardır aklımda dolaştırıyorum. Bakalım.

Evet işte her şey bir kez daha ortada: Nâzım Hikmet, Avni Arbaş, Abidin ve Güzin Dino olmasaydı Madeleine'i tanımamış olacaktık. Bu da bizim için çok ciddi eksiklik, önemli bir kayıp olacaktı. Ne iyi ki Şair Baba'mız ve sanatçılarımız var: Böyle bir şans da herkese kısmet olmaz. Kıymetini bilelim.

Yüz yıllık ve dopdolu bir yaşamı bir veya birkaç makale veya bir ekitapla özetlemek mümkün değil.

Madeleine unutulmazlardandır.

Bu sunuyu Madeleine'in kendi ülkesi kadar sevdiği Vietnam'dan iki öz deyişle bitirelim diyorum:

Bir insan "Kaplan karşısında hep ayakta kalmalı, korkan çünkü kaplandır."

Şu deyiş de Vietkong savaşçılarına ait:

"Kan dökmektense ter dökmeli."

Paris, 12 Aralık 2024.

ÖNCE ÇOCUKTU

Madeleine'in dopdolu yaşamı erken başladı:

1924'te ve 1930'ların başında, 1914-1918 savaşının, kırımının acıları, anıları, izleri, yıkıntıları sürüyordu.

Çocuk Madeleine çocuk olduğunu biliyordu. Anası öğretmendi, babası öğretmendi. Anası inanmış bir katolikti. Babası inanmış bir sosyalist. Madeleine ilerici ve katolik ve aynı zamanda laik bir aile içinde hayata ilk adımlarını attı.

Birinci dünya savaşının bıraktıkları silinip süpürülmemiştir henüz: Bir gün her zamanki gibi iki çocuk arkadaşıyla dolaşırken yolları üstünde, aniden, geçen savaştan kalma bir obüs patlayıverdi: İki çocuk, iki arkadaşı yanı başında öldü. Madeleine kurtuldu. Bu işe

çok üzüldü ve çok sinirlendi. "Neden ben de ölmedim" diye kendi kendini sorguladı. Bu Madeleine'in ölümünden ilk kurtuluşuydu.

Ölüm bir türlü randevularına gelmiyordu:

Mayıs 1940'da Belçika'dan sonra kuzeyden Fransa'ya saldıran nazi katil sürüleri köylerine yaklaşırken köy halkı ve komşu köylüler yükte hafif pahada ağır ne varsa alıp, güneye doğru uzun kafileler biçiminde yurtlarını terkederken, naziler uçaklarından kurşun yağdırdılar, dedesi Madeleine'i kuçaklayarak ve kendi kendini siper ederek torununu ölümünden kurtardı...

İkinci kez ölümünden kurtuluyordu Madeleine.

O yılların en ölümcül hastalığı veremi de iki kez yendi...

1940-1944 Arasında nazilerle işbirlikçi fransız milisinin ve gestaponun işkencelerinden canını zar zor kurtardı. Ölüme mahkum edildi. Bir şans eseri kurşuna dizilmekten son anda kurtuldu.

Haziran 1962'de Cezayir'de savaş muhabiri olarak L'Humanité'ye haber taşırken, Cezayir'in bağımsızlığını ilanına birkaç gün kala, kendisini "ölüm listesi"ne almış olan ırkçı, aşırı sağcı, faşizan OAS'ın (Organisation de l'Armée Secrète/Gizli Ordu Örgütü) hain süikastında ölümünden kıl payı kurtuldu: Sağ gözündeki ve sağ kolundaki yaralarını ömür boyu taşıdı. Afrika'da, Asya'da bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi sürdü.

Unutmadı bunları Madeleine.

Çocukken şiire meraklıydı. İlk şiirini onbeş yaşında yazdı. Şiir yazmayı ömür boyu sürdürdü.

SAVAŞTA BİR KADIN

Madeleine 1940'da 16 yaşındaydı, şairdi, yurtseverdi, tereddütsüz Direniş'e katıldı: Fransa'nın yarısını işgal eden başa bela nazi Almanya ordusuna, gestaposuna, şusuna, busuna, fransız yarıdakılarına, işbirlikçi hainlere, hayırsızlara karşı.

İkinci kez yakalandığı veremi yenmek için yattığı sanatoryumda Direniş'le tanıştı. Sanatoryum müdürü doktor Direniş'ten yanaydı. Birkaç hasta da. Madeleine iyileşince yoldaşlarının önerisiyle Paris'e gitmeye karar verdi: Direniş'in merkezine.

MADELEİNE 16 YAŞINDA

Paris'e varınca önce, Quartier Latin'de, Sorbonne'a iki adımlık Gay Lussac sokağında "Genç Kızlar Otelinde" bir oda tuttu. Bir ay kadar sonra Sommerard sokağında bir stüdyo kiraladı. Küçük bir oda, minik bir mutfak, minik bir banyo. Port Royal'deki "Sages-Femmes" (Ebeler) Okulu'na kayıt oldu. Böylece tıp alanına adım atıyordu. Tıp ve hastane dünyasına.

Tıp Fakültesi'nin yurtsever öğrencilerinin gizlice kurdukları, Fransız Komünist Partisi'ne (FKP) yakın, "Le Front National des Etudiants en Medecine" (Tıp Öğrencileri Ulusal Cephesi) içinde

Paul lakabını taşıyan Jean Roujeau'nun önerisiyle bu örgüte üye oldu. Her hücrede üç kişi: Madeleine'in hücresinde “Paul” lakabını taşıyan Jean Roujeau yanında, “Picpus” lakabını taşıyan Charles Martini ile üçlü tamamlanıyordu.

Madeleine takma isim olarak Rainer lakabını seçti. Şiirlerine bayıldığı Avusturyalı şair ve yazar Rainer Maria Rilke'yi anmak üzere.

Madeleine'in ilk eylemi Quartier Latin'de, Tıp Fakültesi duvarına tebeşirle, evet evet tebeşirle “Yaşasın Direniş!” sloganını yazması oldu.

Yurtsever öğrencilerin buluşma mekanları Paris Büyük Camii ve Notre Dame Katedrali gibi sakin, nazi ugramaz türü yerlerdi. Haftada bir mutlaka: Yeni emirleri almak, haberleri vermek için. Kimi kez silah ve mermi de. Silah sözü kullanılmaz, silah yerine “oscar” denirdi.

Madeleine 16 yaşındaydı, çocuğu, çocuktur diye önce haber taşıyıcı, duvarlara bildiri yapıştırıcı ve benzeri ufak tefek işlerle

görevlendirildi. Madeleine'in deyişiyse, "Küçük veya büyük her eylem, her görev, her zaman tehlikeliydi." Paris'in bir noktasından bir mesajı alıp, zarfı açmadan, okumadan, başka bir noktaya taşımak. Bisiklete atlayarak ve zaman yitirmeden.

(Bu çizgi ve diğerleri Madeleine, Resistante genel başlığını taşıyan resimli roman dizisinin çizeri Dominique Bertail'ındır.)

Hemen iki yıl sonrasında, 1942'de, silahlı mücadeleye geçti. Terfi etti bile denebilir:

"Ailemizde avlanmak ve benzeri işler nedeniyle silahla, silah kullanmakla, bir yakınlığım vardı. Nişan alıp, tetiğe basmayı biliyordum."

23 TEMMUZ 1944 PAZAR

10 Haziran 1944'te, Madeleine'in çocukken yaz dinlencelerini geçirdiği, birçok çocukluk arkadaşı ve anısı bulunan komşu köyde, Oradour-sur-Glane'da, savaşı kaybetmek üzere olan ve geri çekilirken, kaçarken ölüm eken nazi ordusunun akıl almaz katliamı ve benzeri görülmemiş vahşet (köyün bütün çocuk, kadın ve erkekleri öldürüldü, evleriyle birlikte yakıldı; canlarını kurtarmak için kiliseye sığınan çocuk, kadın ve yaşlı erkekler de kiliseyle birlikte yakıldı) sonucu Parislilerin moralleri en aşağı düzeydeyken, Madeleine, o zamanki takma ismiyle Rainer, 23 Temmuz 1944'te, Paris'in göbeğinde, Louvre Müzesi'ne birkaç adımlık, Seine Nehri üstündeki Solferino Köprüsü'nde, "Paris'i ve Seine'i seyre dalmış bir nazi subayını" (almancasıyla: hauptsturmführer) görünce, (Naziler, asker veya subay, Paris'te tek başına dolaşmazdı, bu bir istisna olmalı) Fransız Komünist Partisi'nin (FKP) silahlı kolu, kendisinin de bağlı olduğu Francs-Tireurs-Partisans'ın (FTP), "Paris'in kurtuluşu için toplu başkaldırıya doğru gidilirken, isyan hazırlanırken silahlı eylemleri yoğunlaştırmak" ("intensifier les actions armées en vue du soulèvement de Paris"), emrini uygulamaya karar veriyor.

Dahası üç gün önce Picpus öldürülmüştü ve Madeleine yoldaşının, hücre arkadaşının intikamını da almak istiyordu. Madeleine söyleşilerimizden birinde bana şunları anlattı:

MADELEINE RAINER OLUYOR

“Bisikletimi köprünün girişindeki küçük duvara gelişi güzel bıraktım, arkasından nazi subaya yaklaşırken, küçük el çantamdan, dudak boyamın yanında özenle sakladığım tabancamı yavaşça çıkardım. İçimden bize yakışmaz diyerek arkadan, sırtından vurmak istemedim. Biraz daha yaklaştım. O da arkasından kendisine yaklaşıldığını duyumsadı sanıyorum, döndü, göz göze geldik. Hiç tereddüt etmeden kafasına iki kurşun sıktım. Bir buğday çuvalı gibi düştü. Hiç açığı çekmedi. Acısını daha sonra ben hissettim. Bir adamı, işgalci bile olsa, nazi bile olsa öldürmek kolay değil. Üzücü elbette. Hemen değil belki, ama daha sonra, kimi kez yıllar sonra anısı hafızanızda uyanıyor. Üzülmemek elde değil. Dahası o gün o güzel havada Paris'i ve Seine'i seyretmiş bu subay belki kötü bir adam değildi. Belki nazilere karşıydı. Aslında ateş ettiğim o adam değildi, üniformasıydı. Ama üniformaların içinde hep birileri bulunuyor.

Nazi subay düştüğü yerde, Köprü üstünde, kaldı. Ben bisikletime atladım, hızla uzaklaştım, köprü üstünde koşturmacalar, bastım pedala...”

Daha sonraki günlerinden birinde, bir şiirinde yazdığı şu mısralarla o anı şöyle aktardı Madeleine:

*“ Neuf balles dans mon chargeur / Pour venger tous mes frères /
Ça fait mal de tuer / C’est la première fois / Sept balles dans mon
chargeur / C’était si simple / L’homme qui tirait l’autre nuit /
C’était moi. ”*

"İNAT ETTİM, KONUŞMADIM"

O günün sonrasını şöyle anlatıyor:

“Çok kısa süre sonra, büyük ihtimalle bir ihbar üzerine hemen yakalandım. Önce işbirlikçi 'Fransız Milisi' isimli hayvanlar işkenceye yatırdı. Sonra Gestapo'ya teslim ettiler.

İnat ettim, konuşmadım. Sadece 'Ben direnişçi değilim' dedim. Ne yaptılarsa ağzımı açmadım, başka şey demedim. Sadece 'Ben direnişçi değilim'. Bu lafı o kadar çok ve o kadar sık yineledimki neredeyse işkencecilerimi direnişçi olmadığımı inandırdım.

Aklımda 'Colonel Fabien'in ('Fredo'; gerçek ismiyle Pierre Georges, FTP bünyesinde Seine-Sud bölgesi en üst kumandanı, işçi kökenli harika direnişçi) Militanın El Kitabı diyebileceğimiz minik bröşüründeki, 'yakalanınca yapılması gerekenler'.

Fredo'nun kurallarını aynen uyguladım:

Bir: 'Önce kendi kendini olay hakkında hiç bilgin yokmuş gibi ikna etmelisin. Olay ne olursa olsun, bizzat sen olay hakkında gerçekten hiç bir şey bilmiyormuş gibi davranmalısın.

İki: Ne yaparlarsa yapsınlar ilk üç gün ağzını açmamalısın. Böylece 'hücrendeki'/grubundaki yoldaşların, bilinen adreslerini

değiştirmek, saklanmak, bir süre piyasada görünmemek için zaman kazanmış, tedbir almış olacaklar.

Üç: Üç günden sonra dayanamayıp işkence altında konuşanlara küfür etmemelisin. İnsanlık halidir, dayanan olduğu gibi dayanamayan da olabilir.

Dört: Ne olursa olsun davayı unutmamalısın, davayı, yoldaşlarını, kavganı terketmemelisin.' "

Madeleine bir aya yakın süreyle Paris'te işkence altında kaldı, işkenceciler çenesini kırdılar, burnunu ezdiler, bu yaraları ömrünün sonuna kadar taşıdı. Zaman zaman işkence edilen çiftlere, hamile kadınlara, gençlere, çocuklara yapılan işkenceleri görmesi, duyması için işkence odasında bir köşede tutuldu; akıl almaz, hafızadan çıkmaz, kabuslara yol açan işkencelere, barbarlıklara zorla tanık edildi.

Anlatılması mümkün değil. Madeleine bana anlattı, başka söyleşilerinde yineledi. Kitaplarında yazdı. Tarihe tanıklık için. Ama burada bu vahşeti yazmam mümkün değil. Böylesi görülmemiştir.

AĞUSTOS 1944: PARİS'İN KURTULUŞU

Ağustos 1944'te, Madeleine işkencedeyken Paris'te direnişçiler, Forces Françaises de L'Interieur (FFI) bünyesinde biraraya gelen bütün direnişçiler, başkentin kurtarılması için olanakların elverdiği ölçüde en geniş katılımla, çocuklar ve gençler de, ve en iyi silahlarla, bütün mahallelerde silahlı eyleme geçtiler.

Evet gençler, kadınlar, çocuklar, cumhuriyetçi ve FKP'ye yakın polisler de.

Paris'te başı FKP çekiyordu. De Gaullecüler de. FKP 1944 başında birçok genç veya yaşlı direnişçiyi üye olarak kabul etmiş, epey güçlü bir siyasi parti biçimini almıştı. Belki Fransa'nın birinci siyasi gücü olmuştu. Madeleine de 1944'ün başında, o heyecanlı ve naziler mutlaka yenilecek umudu taşıyan günlerde FKP'ye üye oldu.

Ağustos ortasında işkence altındaki Madeleine nazilerce komünist ve direnişçi olmakla suçlanıp ölüme mahkum edildi.

Madeleine öldürme kamplarına gönderilmek üzere trene bindirilmeyi beklerken, Paris'teki nazi komutanlığının "artık Paris'ten ölüm kamplarına insan gönderilmeyeceği" emri üzerine serbest bırakıldı.

Anlatımı uzun sürecek bu olay ve gelişmeler iyi biliniyor: İsveç Başkonsülü Raoul Nordling'in 17-18 Ağustos'tan 24-25 Ağustos günlerce ve gecelerce süren görüşme, tartışma, pazarlık sonucu Paris ve bölgesine komutanlık eden nazi subayı general Dietrich von Choltitz'i ikna etmesi sonucunda nazilerin ellerindeki siyasi mahkumlar, kimi rakamlara göre 3500, kimine göre 4213, 19 Ağustos sabahı serbest bırakıldı. Madeleine de serbest bırakılanlardan biriydi. (Madeleine'in serbest bırakılmasına ilişkin dört veya beş ayrı anlatı bulunuyor. Madeleine bizzat kendisi son otuz veya kırk yılında farklı şeyler anlattı. Hepsi doğru olabilir ama kahramanımızın hepsini birden yapması mümkün değil. Hangisi gerçek bilemiyorum, önemli olan özgürlüğüne kavuşması.)

Paris diğer birçok kentte ve başkentlerde olduğu gibi bombalanmadı: Paris'in tarihi eserleri, Seine üstündeki köprüler

bombalanmaktan kurtarıldı. Hitler'in akıl almaz emirleri nazi general tarafından red edildi.

Ama nazilerin “Merci pour le chocolat, biz artık defolalım, gideceğimiz deliklere anca varırız” deyip defolup gittikleri sanılmasın. Sokaklarda çatışmalar birkaç gün daha sürdü, silahsız siviller öldürüldü... Naziler “Le Grand Palais”, Vincennes Şatosu gibi tarihi öneme sahip eserleri ateşe verdi. İdari ve askeri malzemelerin depolandığı, işgalci askeri ve sivil personelin çalıştığı birçok büyük bina yakıldı. Son derece kıymetli eserler ve şaheserler müzelerden sökülerek çalındı. Paris Ağustos 1944'te kurtuldu ama unutmayalım ki savaş Avrupa'da naziler teslim olana kadar, 8 Mayıs 1945'e dek, sürdü. Hitler savaşı sürdürmek için paraya ihtiyacı olacağını sanıyordu ve bu eserleri bu iş için pazarlamayı kuruyordu....

Paris'in kurtuluşu üzerine pek çok şey yazıldı. Birçok film yapıldı. Epey belgesel de var. Bu konular olayları yaşayanlar tarafından da defalarca yazıldı. Raoul Nordling'in “Sauver Paris”/“Paris'i Kurtarmak” başlıklı anılarının, nazi generalin anılarının ve konumuzla ilgili birkaç yayının, filmin ve belgeselin künyelerini kaynakçada sunuyorum. Bu kaynaklardan aktardığım birkaç alıntıyı ise “Ekler” bölümünde olduğu gibi aynen yayınlıyorum.

İsveç Başkonsolosu ile nazi generalin günlerce süren görüşmeleri, künyesini kaynakçada sunduğum, “Diplomatie” başlığıyla piyes olarak da sunuldu. Piyeste herşey 24-25 Ağustos gecesinde yaşanmış gibi aktarılıyor.

Daha önce Paris'in kurtuluşunun filmi de yapıldı: René Clément'in 1966'da çevirdiği “Paris brûle-t-il?” başlıklı filmde Raoul Nordling'i Orson Welles oynadı.

Nazi general 25 Ağustosta Paris'te fransız ordusuna teslim oluyor. Bu tarih Paris'in kurtuluş günü olarak kabul ediliyor. Paris'teki 20 bin nazi askerin iki bin kadarı daha bir süre başkentte kalacak ama nazi belası sona ermiş olarak...

Nazi generalin yerine atanan yeni "Paris Komutanı" da Hitler'in "kesin, bombalayın, parçalayın, yakın, öldürün, yıkın" türü emirlerini red etti...

Bu konularda şu makaleye de bakılabilir: "Le rôle historique de M. Raoul Nordling, consul général de Suède, dans la libération de Paris", Le Monde Diplomatique, Septembre 1954. Bu makaleyi ve tamamlayıcı bilgileri ekte sunuyorum: Burada birkaç satırı aynen aktarıyorum:

"Rainer est finalement condamnée à mort, mais par un incroyable concours de circonstances, elle échappe à l'exécution puis à la déportation. Le 18 (19 olmalı. MŞG) août 1944, elle est finalement libérée au cours d'un échange de prisonniers grâce à l'intervention du consul général de Suède Raoul Nordling. Tout juste sortie de sa cellule, elle rejoint ses camarades et participe à la libération de la capitale."

YENİDEN ÖZGÜRLÜK

Madeleine serbest bırakılması konusunda şunları ekliyor:

"J'ai été très heureuse. C'était merveilleux, comme une grande fête."

Madeleine soluğu yoldaşlarının yanında aldı. Madeleine yaşına, gençliğine rağmen Paris'te küçük bir silahlı grubun komutanlığına getirildi. Bu grupta Madeleine'le birlikte dört kişiydiler: Guy, Max, Marcel. "Compagnie Saint-Just" hücresi ilk iş Paris'te Nazilerin kaçtığı yola (Bugünkü Avenue Jean-Jaurès) yakın 19. arrondissement (ilçe) Belediye Binasına yerleşti. Belediye binasında pek çok sayıda silah ve mermi ve yiyecek, içecek buldular... İşbirlikçi hayvanların ve nazilerin kaçarken götüremedikleri, götürmek istemedikleri.

23 AĞUSOS 1944'DE BUTTES-CHAUMONT'DA

Madeleine üç yoldaşıyla belediyeye yerleştikten kısa bir süre sonra, ekmek peynir atıştırırken, öğlen saatlerinde, bir haber ve bir emir ulaştı:

"Nazi askerler, bir tren dolusu nazi, Belleville durağından Buttes-Chaumont durağına doğru yola çıktılar. Ne yapıp yapın önlerini kesin! Almanya'ya doğru kaçamaları!"

Madeleine yoldaşlarıyla hemen çıktı. Demiryolu Belediye binasının neredeyes karşısında, belki kırk metre. Birkaç dakika içinde köprüye yetiştiler, yerleştiler:

Buttes-Chaumont parkının doğusunda, tren yolunun üstündeki köprüde beklemeye koyuldular.

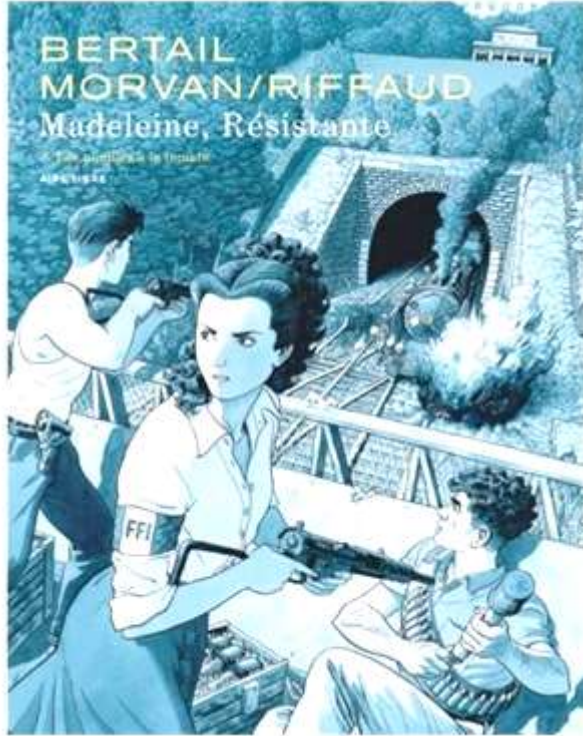
Tren tünelden çıkar çıkmaz yaylım ateşi, sandıklar dolusu dinamitlemeler, el bombalarının atılması başladı. Tren zıncı diye durdu. Mahalleden bir demiryolu işçisinin, sonradan öğrenildiği gibi işçi ve direnişçinin, bizzat üstlenmesi üzerine tren lokomotifi dikkatlice ve özenle vagonlardan çözüldü, ayrıldı. Lokomotif aynı işçi ve direnişçi tarafından beşyüz metre kadar öteye götürüldü.

Sözü Madeleine'e bırakıyorum:

"Bize yardımcı olan demiryolu işçisi yardımını istediğimizde evinde, öğlen yemeği sonrasında, eşiyile bulaşık yıkıyordu. Bize yardımını esirgemedi, işini bitirince, lokomotif çözüp, beş yüz metre kadar öteye çekince, yeniden evine döndü, eşine bulaşıkta yardımını sürdürdü. Sanki direnen o değildi. Bay Jarreau'yu unutmak

mümkün değil.
Onu bir daha hiç
görmedik."

Madeleine'in Bay Jarreau diye anımsadığı demiryolu işçisi ve direnişçiyi, daha sonra, 2021 ve sonrasında, Madeleine'in yaşamını "Madelleine, Resistante" başlığıyla birkaç ciltlik çizgi roman/resimli

roman biçiminde aktaran senarist Jean-Paul Morvan buldu: Gerçek ismi Mösyö Alvez'miş, Paris'ten sonra emekliliğini alıp Brötanya'ya yerleşmiş...

Mahallelilerin kendiliğinden yardımıyla treni durduran ve "Mösyü Jarreau"nun tayin edici katkısıyla çoşan dört genç direnişçi mahalleden birkaç kişinin de katılımıyla yirmi otuz kişiylermiş gibi köprü üstünden, sağından, solundan el bombalarını, dinamitleri, mermileri yeniden ve çömertçe harcadılar.

Naziler çevrelerinde belki yüz direnişçi var sanıp, silahlar atılmış, beyaz mendili olanlar mendillerini sallayarak, eller yukarıda, tünelden birer ikişer çıkmaya, teslim olmaya başladılar.

Dört genç direnişçi Madeleine 20'sinde diğerleri 17, 18 ve 19 yaşlarında, seksen evet evet tam seksen nazi asker ve subayını teslim aldılar. Paris'in içindeki, güney-doğusundaki Reuilly-Diderot Garnizonu'na götürüp, Paris'i özgürlüğüne kavuşturmak üzere olan yurtsever güvenlik güçlerine teslim ettiler...

Madeleine söyleşimizde şunları da ekledi: "Nazileri trenden tamamen indirdikten sonra, denetim için trene girdik. Vagonları tek tek gözden geçiriyoruz. Gelişi güzel yere atılmış silah ve mermiler yanında son vagona hepimizi şaşırtan akıl almaz bir şey keşfettik: Bir vagon dolusu yiyecek ve içecek. Nazi işgalinden beri soframızda artık bulunmayan et, jambon, sucuk, türlü çeşitli konserve, aklınıza gelebilecek her türlü peynir, çikolata, sigara, şarap, şampanya ve aklınıza ne gelirse, büyük ihtimalle nazi subayların zıkkımlanmaları için...

23 Ağustos yaş yıldönümüm, yoldaşlarım bu vesileyle fırsattan yararlanıp hakiki bir sofraya kurdular: Mahallenin diğer direniş ve savaş noktalarından gelip eylemimizde bize yardımcı olan direnişçilerle birlikte Postahane binası ile Belediye binası

arasındaki alanda geniş bir masa ve birkaç sandalye ile yarattığımız soframızda dört yıldan beri ilk kez hakiki ve doyurucu bir yemek yedik...

Aynı yerde, tünelin çıkışında, Buttes-Chaumont tarafındaki duvarda öteden beri Madeleine'nin özenle çizilmiş dev portresi nöbette.

Daha sonra 19. İlçe belediyesinin ve yurttaşların katkısıyla hazırlanan bir plaket Buttes Chaumont tünelinin Direniş içindeki tarihini ve önemini ölümsüzleştirdi.

Madeleine ve yoldaşları hemen sonra Buttes-Chaumont'a onbeş dakikalık, Paris'in göbeğindeki Republique Meydanı'nda hâlâ nazilerin elindeki garnizonu kuşattılar. 1871 Paris Komünü savaşçılarının izinde aynı Meydan'da çatışma sürdü, ertesi gün bu garnizon da alındı...

Madeleine kahramanlıklarıyla göze çarptı. Savaşta kahramanlıklara ilişkin madalyaların tümüne layık görüldü.

Ama o Paris kurtuluşundan sonra fransız ordusuna asker olarak girmek istedi. O nazileri son noktalarına kadar takip etmek ve haklarından gelmek istiyordu... Fakat 21 yaşında olmadığı için asker üniformasını giyemedi. O yıllarda olgunluk yaşı 21'di.

Madeleine'in bana söylediği gibi "Asıl neden kadın" olmasıydı. Bilhassa ordu da, resmi orduda, subaylar arasında, kadın sevgisi ve saygısı yoktu. Garnizona kadın sokulmuyordu.

Madeleine mücadeleyi, silahlı mücadeleyi sürdüremedi.

Madeleine buna çok üzüldü.

11 KASIM 1944 İKİ DEFİLE

11 Kasım 1944'te sabah Champs-Élysées bulvarında yapılan, De Gaulle ve Churchill'in de katıldığı, başı çektiği askeri defileden sonra, FKP'nin bir tür güç gösterisi olarak yorumlanabilecek halk defilesinde üstü açık bir jipte Madeleine ayakta, sol eli havada sola yönelik, seyircilere sanki izlenecek, izlenmesi gereken yolu gösteriyor. Paris'in kurtuluşuna ilişkin belgesel bir filmde bu sahne açık bir biçimde görünüyor.

O günlerde FKP içinde kimi üye ve yönetici iktidarın De Gaulle ve yandaşlarıyla paylaşılmamasından yanaydı. Hatta güneydeki kimi yerde siahlı mücadelenin iktidarın tümüyle alınmasına kadar sürdürülmesini de isteyenler vardı. Bu tür arzulara sahip olanlar hemen “aşırı solcu” olarak ilan edildiler ve kısa süre içinde FKP'den dışlandılar.

Madeleine de iktidarın tümüyle alınmasından, paylaşılmamasından yanaydı ama bunu damlara çıkıp ilan etmiyordu. Yine de bizzat, 1945'te evlendiği eşi Pierre Daix tarafından “gauchiste”/“aşırı solcu” olarak suçlanacak, aile içinde huzur kalmayacak, bir yıl kadar süren evlilikleri sona erecek. Madeleine 1970'lerin ortasında sessizce FKP'den ayrılacak. Ama gelin 1944'e dönelim yine:

ŞAİR, YAZAR VE GAZETECİ

1944 Sonbaharı'ndan itibaren Madeleine'in yaşamında yeni bir dönem açılıyordu: Bu dönemde şair ve yazarlığını sürdürecekti, ilk kitaplarını okuyucuya sunacaktı. Evlenecekti, çok kısa süreli bile olsa

bir aile kuracak. Aynı zamanda gazeteciliğe adım atacak ve çok iyi bir gazeteci olacak.

1944'ün eylül ayından itibaren, kimi kaynağa göre 11 Kasım 1944'teki gösteriden hemen sonra, Paul Eluard ve eşi bu genç ve dinamik kadını kanatları altına aldılar. Louis Aragon ve Elsa Triolet ile tanıştırdılar. Madeleine, Aragon'un yönettiği FKP yanlısı ve günde yarım milyon basan Ce Soir (Dikkat et Naci, Bu Akşam; Le Soir/Akşam değil Ce Soir) günlük gazetesinde çalışmaya başladı.

Madeleine o sonbahar günlerinde moralinin çok bozuk olduğunu, yoldaşları resmi ordu içinde askere alınırken kendisinin dışlanması, işkencelerden kalan kabuslar ve binbir başka dert nedeniyle kendini bir

boşlukta hissettiğini ve intihar etmeyi bile düşündüğünü söyledi. Yazdı. Hayatını Paul Eluard'a borçlu olduğunu da. "Beni doğru yola yönlendiren Eluard'dır."

Madeleine'de doru yol şiiirdi. Şiiri Şairini ölümden kurtardı. Madeleine bir kez daha ölümü yendi.

Gazeteciliğe dört elle sarıldı. Bütün enerjisini gazeteciliğe, şiire, yazmaya adadı. İşçi

sınıfının ve tek tek işçilerin haklarını savunan en genç gazeteci olarak tarihe geçti.

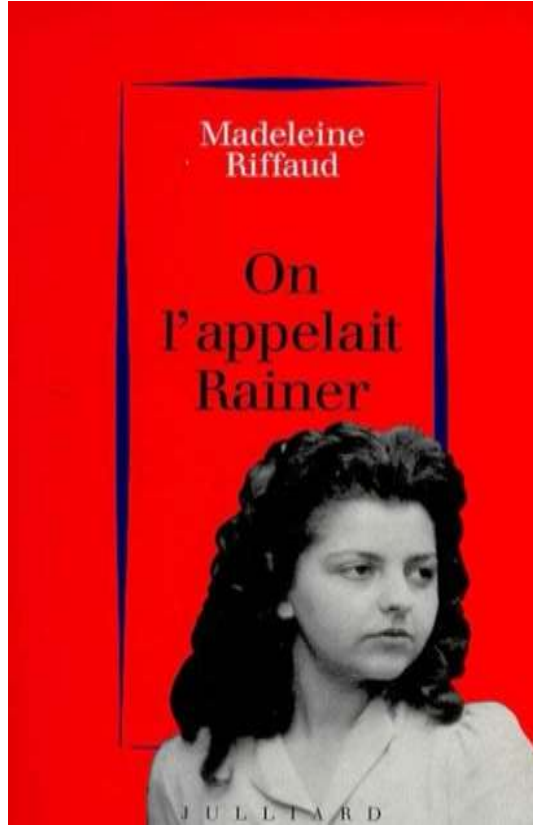
Direnış Hareketi'ni ve günlerini önce "hafif" bir romanda anlattı: *Bleurette*'de. Bu kitabın birinci baskısı: 1944'te yapıldı. İkinci baskısı 2004'te yayınlandı. "Illustrations" Jeanne Puchol'un kaleminden. 2004'te imzalayıp, bana hediye ettiği kitaba: "Kasım 1944'te yazıldı (20 buçuk yaşındaydım)" notunu koydu. Künyesi kaynakçada.

Aynı dönemini daha ayrıntılı ve daha "ciddi" bir biçimde *On L'Appelait Rainer*'de aktardı."Rainer" o yıllardaki takma ismidir.(Julliard Yayınları, Paris):

"J'avais dix-huit ans en 1942. Dans les rangs des Francs-Tireurs et Partisans Français, mon nom était Rainer."

"Rainer"lere saygı ve sevgimizi göstermek için bu iki cümleyi kendi dillerinde yazmak gerekiyor(du). Yazdım.

Madeleine şiir yazmayı sürdürdü. Eluard'ın dergisinde, birkaç dergide ve günlük gazetelerde de şiirleri yayınlandı.

Eluard'ın teşvikiyle şiirlerini 1945'te Le Poing Fermé başlığıyla yayınladı. Önsözünü Paul Eluard yazdı. Ayrıntılı künyesini kaynakçada veriyorum.

Madeleine daha önce de şiirler yazmıştı: Özellikle çocukluğunda, ilk gençlik günlerinde ve Direniş yıllarında. Bilhassa Direniş'in ölmediğini ve ölmeyeceğini göstermek için şiirlerine devam etti.

EVLİLİK

Savaş sonrasında sanatçı, şair, yazar ve gazetecilerin buluştuğu kahvede birçok dost edindi: Dostları arasında Claude Roy, Tristan Tzara, Picasso, Vercors (gerçek adıyla Jean Bruller), Pierre Daix gibi yazar, gazeteci, şair ve sanatçılar ilk akla gelenler.

Bunlardan Pierre Daix, Madeleine gibi genç yaşında, 17'sinde, FKP'ye üye olmuş, direnişte gizli olarak Komünist Gençler Birliği'ni kurmuş, iki kez hapse atılmış, sonra öldürme kampına gönderilmiş, inanmış bir komünist. Picasso ile çok iyi arkadaş. Daha sonra Picasso ve sanatı üzerine birkaç kitap yayınladı. Savaş bitiminde Aragon ile Ce Soir'da gazetecilik yapıyor.

1944'te ve hemen sonrasında, Mayıs 1947'ye kadar, Komünistlerle Golistlerin ortak hükümetlerinde değişik bakanlıklara atanan FKP liderlerinden, başarılı sendikacı, kahraman direnişçi Charles Tillon'un özel kalem müdürlüğünü de üstlenen Daix 26 Eylül 1945'te Madeleine ile evlendi. Haziran 1946'da bir kızları oldu: Fabienne. Evlilik sadece bir yıl sürdü. Çocuk Pierre Daix'in ana ve babası tarafından yetiştirildi...

Madeleine gazeteciliğe, yazarlığa ve şairliğe yeniden dört elle sarıldı:

Bu kez Eluard, Aragon ve Elsa Triolet yanında 1938'den beri Ce Soir'in en iyi gazetecilerinden, o yılların en ünlü ve henüz bir kavram olarak kullanılmayan feminist sıfatına layık, deneyimli gazeteci ve yazar Andrée Viollis, Madeleine'e mesleği ayrıntıları ve incelikleriyle öğretti dememiz mümkün.

2 Temmuz 1946'da Madeleine'i Vietnam-Fransa barış görüşmeleri için Fransa'ya gelmiş olan Hô Chi Minh'le tanıştıran da Bayan Viollis. Daha sonra Madeleine'e “Ma fille”/”Kızım” diyecek olan Hô Amca Vietnam ve halkı için hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan genç gazeteciyi bağrına basacak... Bu dostluk, bu yakınlık ömür boyu sürecek. Vietnam devletinin ve halkının yakınlığı da.

1947 ve 1948'de Madeleine Fransa'nın işçisi yoğun sanayi bölgelerinde peşpeşe düzenlenen kitlesel ve yaygın grevleri işçilerle birlikte, eylemlerin içinden izledi. FKP'nin işçi sınıfı içindeki sendikası kolu CGT (Genel İş Konfederasyonu) yayın organı La Vie Ouvrière'in özel muhabiri olarak.

Madeline bir süre sonra L'Humanité'de çalışmaya başladı. Ve kısa sürede L'Huma'nın en tanınan ve en çok okunan gazetecilerinden biri oldu.

PIERRE DAIX

Gerçek direnişçi, şair, yazar, sömürgeciliğe ve sisteme muhalif iyi gazeteci ve bilhassa savaş muhabiri Madeleine (Bayan Viollis'ten sonra Fransa'nın ilk bayan savaş muhabirlerinden biridir) Vietnam'da Hô Chi Minh'in ve vietkongların, Cezayir'de bağımsızlık mücadelesi verenlerin yanında kalemi, makaleleri ve

röportajları ile yer aldı. Sömürgeciliğe karşı gazeteci, şair ve yazar olarak tanındı...

Madeleine FKP yayın organı L'Huma'nın özel muhabiri olarak Vietnam'a gitti ve 1946'dan beri tanıdığı Hô Amca'nın sakalını bile çekiştirdi. Vietnam'ı bütün özellikleriyle, bütün farklılıklarıyla çok ama çok sevdi. Bu konularda yazdığı, künelerini kaynakçada sunduğum kitapları okunmalı.

Madeleine bütün zamanını gittiği ülkeye, halklarına, güzelliklerine, dertlerine ayırıyordu. Önce bağlı olduğu gazeteye, kimi kez bir radyoya gördüklerini, duyduklarını, bulduklarını uzun makalelerle aktarıyordu. Röportajlarla ve söyleşilerle de.

Sonra makalelerini gözden geçiriyor, gerekince ekler yapıyor, ve zamanı gelince onları bir kitapta topluyordu. Gittiği ülkelere ve insanlarına, yöneticilerine ilişkin kitapları, anlatıları, birer tarihi kilometre taşı gibi günümüzde bile işe yarar niteliklerini bu nedenle taşıyor.

AĞUSTOS 1951'DE NÂZİM HİKMET'LE

Madeleine Ağustos 1951'de Doğu Berlin'de düzenlenen "Dünya Gençlik Festivali"ni L'Huma özel muhabiri olarak izlemeye gittiğinde, ülkesini terketmek zorunda kalmış ve Sovyetler Birliği'ne yerleşmiş, Nâzım Hikmet'le tanıştı. Vietnam'ın o günlerdeki en ünlü şairiyle de:

MADELEINE VE NGUYEN

Hayatının aşkı ve kendi değişimiyle "Vietnam'ın Nâzım Hikmet'i" Nguy n Dinh Thi ile tanıştıktan ve arkadaş olduktan sonra yaşam akışı a'dan z'ye değişen, yaşamı yeni bir ivme kazanan genç kadın daha sonra yine L'Huma muhabiri, ama bu kez artık "savaş muhabiri" sıfatıyla gittiği Hanoi'de büyük aşkını buldu. Bir süre Vietnam'da kaldı. H  Chi Minh ikisini de çok sevdiği bu iki genci evlendirdi. Bir süre sonra vietnamlıların "yabancılarla" evlenmesi yasaklanınca H  Amca "kızına" Vietnam'ı terketmesini tavsiye etti. Madeleine tavsiyeye uydu. Ama bu deli aşk Nguy n'in 2002'de vefatına kadar sürdü.

Ama bir dakika bu serüven 1951'de başladı. Bu işte Nâzım'ın da r l  var: Buyurun başlangıca dönelim:

Sevgilisi Nguy n daha 1951'de o Festival sırasında ve bizzat Nâzım Hikmet'in yardımıyla, şair Baba'nın şiirlerini Vietnamca'ya  virmişti.

Nguyên daha sonra Kuzey Vietnam'da ve iki parça birleşince Vietnam'da devlet bünyesinde ve şair ve yazarlar içinde çeşitli görevler üstlendi.

Nâzım'dan etkilendiğini söyleyebiliriz sanıyorum.

Madeleine Riffaud, Europe dergisinin Kasım-Aralık 1974 tarihli Nâzım Hikmet özel sayısında aynen şunları yazıyor:

"Nâzım'ın şiir sanatı tanınıyor. Daha 1951'de şiirlerini ilk kez Kuzey Vietnam'ın en büyük şairlerinden biri olan Nguyên Dinh Thi vietnamçaya çevirdi."

1950'LERDE VE SONRASINDA MADELEİNE, AVNİ, ABİDİN, GÜZİN

Avni Arbaş'ın 1952 sonuna doğru yeniden ve bu kez kalıcı olacak biçimde Paris'e gelen Abidin'e takdim ettiği kişilerden biri de Madeleine Riffaud'dur.

Avni Arbaş Madeleine ile 1951'de Doğu Berlin'deki Dünya Gençlik Festivali'nden dönüşünde tanışmıştı: Nâzım Hikmet'le Ağustos 1951'de Doğu Berlin'deki Dünya Gençlik Festivali'nde tanışan FKP'li genç şair, hakiki direnişçi, sömürgeciliğe karşı mücadeleden asla kaçınmayan inanmış militan ve gazeteci kadın, Şair Baba'nın tavsiyesine uyarak Paris'e dönüşünde Avni Arbaş'ı buldu. Şair Baba'nın selamını getirdi. Böyle tanıştılar.

Madeleine Avni Arbaş'ın resimlerini çok sevdi. Bilhassa at resimlerine özel bir ilgi gösterdi. Madeleine, 1952 sonunda Paris'e

yeniden gelen Abidin'le ve bir süre sonra Abidin'ine kavuşan Güzin Dino ile Avni aracılığıyla tanıştı. Bu ikiliyle çok iyi arkadaş oldu.

1990'ların ikinci yarısında ve 2000'li yılların başında, Abidin Dino 1913-1993 başlığını taşıyacak olan ömür törpüsü çalışmamı hazırlarken, Güzin'in önerisi üzerine, Madeleine Riffaud ile defalarca görüştüm. Abidin'e ilişkin anılarını dinlemek üzere defalarca evine gittim. Madeleine bana hem Abidin ve Güzin'le arkadaşlığını anlattı. Hem de son derece ilginç, tarihi ve bilinmesi gereken kendi yaşamını anlattı. Konuşmalarımızı yitmesinler arzusuyla kasetlere kayıt ettim. Bir bölümünü çözüp bu çalışmada sunuyorum. Madeleine'i anmak için. Unutmamak için. Bu vesileyle Nâzım Hikmet'i, Avni Arbaş'ı, Abidin ve Güzin Dino'yu da hatırlamak arzusuyla.

NGUYÊN DINH THÌ

Biraz önce yazdığım gibi, Madeline aynı Festival'da hayatının aşkı ve kendi deyişiyile "Vietnam'ın Nâzım Hikmet'i" Nguyễn Dinh Thi ile de tanıştı ve yaşamı yeni bir ivme kazandı:

Bana anlattıklarına göre, Nguyễn ile aşkının somutlaşmasında Nâzım'ın da rolü var:

Çünkü Nâzım günlerdir elele, kolkola dolaşan bu iki genci birgün yine elele kolkola görünce dayanamamış ve "Bu dolaşmalar ne kadar sürecek, artık bir karar verseniz!" demiş.

Vay sen misin elimizi zorlayan! Kararlarını hemen veriyorlar. Aslında Nguyễn kararını veriyor: Çünkü o ana kadar bir yabancı ile

aşk hayatı kendisi açısından birtakım sorunlar doğurabilir kaygısıyla kararsız olan Vietnamlı şair nihayet kararını veriyor.

Yoksa Madeleine'e kalsa bu iş çoktan somutlaştırılmış olacaktı. Çünkü Madeleine sırılsıklam aşık. "Deli gibi."

Neyse işe Nâzım müdahale edince Nguyên de aşkını artık somutlaştırmak için adım atıyor: Ve o gün nihayet her şey olup bitiyor. Madeleine'in artık Vietnam'a yerleşmesi bile gündeme giriyor:

Madeleine bir süre sonra FKP'nin yayın organı L'Humanité'nin özel muhabiri olarak Vietnam'a gidecek.

Madeleine Riffaud, Festival bitiminde, hayranı olduğu ve şiirlerini ezbere bildiği Nâzım'dan ayrılırken Nâzım O'na şunları söylüyor: "Paris'e dönünce, orada, Avni Arbaş isimli çok şeker bir ressamımız var mutlaka O'nunla tanışmalısın."

Madeleine'e, kimi kez, "Ağustos 1951'de ayrılırken Nâzım, bana en güzel hediyeyi verdi: 'Paris'e dönünce git Abidin'le ve Güzin'le tanış. Benim tarafımdan' " biçiminde yazdığını hatırlatıp, bunun mümkün olamayacağını çünkü o tarihte Abidin'in ve Güzin'in Türkiye'de bulduklarını, Abidin'in ancak 1952 sonunda Güzin'in ise önce 1953 yazında kısa bir süre için ve sonra 1954 yazından itibaren temelli kalmak üzere Paris'e geldiklerini anımsatınca, hafızasını zorladı ve bana işin doğrusunu anlattı:

"Doğru haklısınız.Nâzım bana 'Paris'e dönünce git Avni'yi bul, benden selam söyle' dedi. Avni ile bu vesileyle böyle tanıştım. Daha sonra Avni beni Abidin'le tanıştırdı.

Bu çok önemli bir arkadaşlığa yol açtı. Yarım yüzyıl süren bir dostluk. Abidin'in tabloları, desenleri ve hiç eksik olmayan kardeşçe dostluğu yaşamımı kolaylaştırdı.

Abidin, biliyorsunuz sanırım, bir yıl süreyle birara gözlerinden rahatsızlandı. Neredeyse göremez oldu. Cesaretini hiç yitirmedi. Sonra her şey yerli yerine oturdu. Ressamımız görmeye ve bize göstermeye yeniden başladı ve hayat kaldığı yerden devam etti. Suluboyalarıyla hele. Ve bana şunu söyledi:

'Görüyorsun ya, hayatta ölüp dirilmeler, yeniden doğuşlar da oluyor demek.'

Benim o günlerdeki hayatım açısından çok önemli çok değerli dersler yüklü bu sözlerini hiç unutamam."

(Abidin Ekim 1986'da gözünden ameliyat edildi. MŞG)

CHEVAL ROUGE/KIZIL AT

Abidin, Madeleine Riffaud'nun 1973'de yayınlanan Cheval Rouge (Kızıl At) isimli kitabına dört "dessins originaux" ile katkıda bulundu. Türkiye'de hiç kimsenin bilmediği veya çok az sayıda kişinin bildiği bu dört deseninde Abidin "at"lar çizmiştir. Resim sanatında "at" denilince bizde Avni Arbaş anımsanır, oysa bu kitapta Abidin de "at" çizebileceğini gösterdi. Elbette daha önce Kuvay-ı Milliye Destanı'nda atlar çizmişti Abidin. Ama bu kitaptaki "at"lar başka.

Madeleine Riffaud'nun 1939'dan 1972'ye kadar yazdığı şiirleri kapsayan Cheval Rouge'un önsözünü Vladimir Pozner kaleme alıyor: O yıllarda FKP'nin ve L'Humanité'nin önde gelen isimlerinden biridir Pozner.

Les Editeurs Français Réunis tarafından okuyucuya sunulan kitap, aslında bir rastlantının eseri. Çünkü çocukken yazdığı şiirleri yakmasını annesinden rica eden Madeleine, 1972'de annesini kaybettikten sonra, annesinin dolaplarını ve sandıklarını karıştırırken, annesinin şiirlerini yakmadan önce, "o güzelim öğretmen yazısıyla şık bir deftere kaydedip saklamış olduğunu" gördü ve çok sevindi.

Anne dediğin de böyle olmalı: Hem kızına verdiği sözü tutuyor şiirlerini yakarak, hem de onları yakmadan önce bir deftere kaydederek şiirlerinin kalıcı olmasını sağlıyor. Bravo!

“SAVAŞ MUHABİRİ”

Madeleine "özel muhabir", gerçek anlamıyla "savaş muhabiri" olarak izlediği ve Fransız sömürgeciliğinin alaşağı edilmesi ve ülkelerinin bağımsızlığını kazanması için mücadele eden bütün halk kurtuluş savaşlarına ve savaşçılara yardımdan asla kaçınmadı.

Bunun içinde özgürlük savaşçılarının ülkelerinde veya başka ülkelerde bırakmak zorunda kaldıkları eşlerine ve sevgililerine aşk mektuplarını sınırları aşarak ulaştırması da dahil.

1952'de Cezayir'i ilk kez ziyaret etti. Bu ülkeye bayıldı.

Daha sonra Laos, Kamboçya ve elbette Vietnam'a (defalarca) gitti, röportajlar, belgeseller yaptı... Künyeleri kaynakçada.

Sonra yine Afrika'nın sorunlu devletlerine: Güney Afrika, Madagaskar gibi...

Bu ülkeleri, devletlerini, yöneticilerini, muhaliflerini, özgürlük ve kurtuluş savaşçılarını ve kendisini öldürmek için kurulan her türlü hain tuzakları birçok kitabında anlattı:

Vietnam ve Cezayir günlerini şu kitabında bulmak olası: De Notre Envoyée Speciale, Les Editeurs Français Reunis, Paris, 1964.

Kitabın arka kapağında bakın neler sıralanıyor:

**CEZAYİR'DE: BİZERTE'DE KÖYLERİNİ TERKETMEK ZORUNDA
KALMIŞ ÇOCUKLARLA**

"Paris1944. Berlin 1952 (1951 olması lazım. MŞG. Biraz önce gördük) Vietnam (ve) Cezayir, 1952'den 1962'ye. Hanoi. Haiphong, 1954. Orleans Ville (Cezayir), 1954. Oran, 1962. Constantine (Cezayir), 1956. Paris, 1961 (Cezayir Savaşı'nı protesto edenlere Paris polisinin açmasız katliamı ve saldırıları. MŞG). Saigon. Bizerte..."

1965'te ise aynı yayınevi Dans Le Maquis Vietcong'u yayınladı. Bu kitabın ikinci baskısı 1977'de yapıldı.

1967'de yine aynı yayınevi Au Nord Vietnam, Ecrit Sous Les Bombes isimli kitabını sundu.

Cezayir'i bir ziyareti sırasında Madeleine Che Guevera ile de tanışıyor. Epey araştırdım ama maalesef bu karşılaşma ve tanışmanın açık ve kesin tarihini bulamadım.

Araştırmalarım göre, Che iki kez Cezayir'e gitti:

İlki "Halkçı ve Demokratik Cezayir"ın bağımsızlığının birinci yıldönümü vesilesiyle Temmuz 1963'te. İkincisi Şubat 1965'te.

Kanımcı Madeleine ile tanışması temmuz 1963'te olmalı.

CHE GUEVERA CEZAYİR'DE ALBAY MOHAND OULHADJ (GERÇEK İSMİYLE AKLİ MOKRANE) İLE, tarihi 1963 olmalı.

BAŞKA BİR KİMLİKLE

Madeleine 1974'de yayınladığı *Les Lingés de la Nuit*'de Fransız hastanelerinin çekilmez halini ve hastabakıcı kadınlara yüklenen işlerin çokluğunu ve zorluğunu anlattı.

Bu kitap birçok baskı yaptı, kısa sürede best-seller oldu. Madeleine Riffaud adını daha duymamışlar bile duydu.

Bu kitabın 2005'teki baskısını yapan Presses de la Renaissance kitabın üstüne eklediği kırmızı özel bir etikette/"kemerde" şunları belirtiyor:

"Madeleine Riffaud. HOPİTAUX: URGENCE! Déjà vendu à plus d'un million d'exemplaires".

Kitabın bir milyondan fazla satmasının sırrı da zaten burada: Daha 1974'te Fransız hastanelerinin ağlanacak halini sergilemesinde. Tabii 2000'lere ve günümüze vardığımızda iş çoktan korkunç boyutlar kazanmıştı.

Bu kitapta ve öncekilerde değindiği binbir konu Madeleine Riffaud'nun öngörüsünün gücünü sergiliyor.

Bu kitap aynı zamanda Madeleine'in gazetecilikte yeni bir metod uygulaması nedeniyle de önem kazandı: Hastanelerin içler açısı, vahim ve inanılmaz ölçüdeki bakımsızlığını içeriden ve olduğu gibi aktarmak için bir kez daha kimliğini değiştirdi: Marthe takma

ismiyle ve temizlikçi kadın, hastabakıcı yardımcısı kimliğiyle işe başladı.

Hastanelerin durumunu ilan etmek işi 1940'lardaki yurtsever Tıp Öğencileri Ulusal Cephesi içindeki hücrenin şefi "Paul"ün asıl adıyla Jean Roujeau'nun fikriydi. Artık hastanede bir bölümün şefi olan Prof. Dr. Roujeau Madeleine'e bu fikrini açıklayarak hastanelerin çözülmesi çok zor sorunlarını kamuoyuna duyurmak istedi. Madeleine pardon Marthe görevini başarıyla yerine getirdi. Bilhassa hastabakıcılar kitabın satılması için ellerinden geleni yaptılar. Ve başarılı oldular.

MADELEİNE HASTANEDE EMEKÇİ.

Madeleine bir kez daha kimlik değiştirerek, bir kurumu bütün dertleriyle olduğu gibi ve içeriden yansıtarak, irdeleyerek, vahim durumunu gözler önüne sererek soruna çare bulunmasını sağlamak istedi.

Yöntemi, kimlik değiştirerek, en pis işleri bizat yaparak, olanları aynen aktarmak yolu daha sonra da kullanıldı. Ama bu alanda

Madeleine ilklerdendir. Gazeteciliğe bir armağan. Bu yöntem daha sonra da kullanıldı.

Fransa'da son yıllarda Florence Aubenas bu konuda yeni bir örnek verdi. 2010'da Le Quai Ouistreham isimli kitabında enaz ücretle en berbat işlerde açımazsızca sömürülen kadınların çalışma ve yaşam koşullarını kimliğini saklayarak aynı işyerinde çalışarak yazdı. Eseri 2021'de Emmanuel Carrere tarafından Ouistreham ismiyle filme çekildi.

1985'te Almanya'da Günter Wallraff'ın yayınladığı Ganz Unten (En Alttakiler. Fransa'da Tête de Turc başlığıya 1986'da yayınlandı) başlığını taşıyan kitabı da bu konudaki örneklerden, en tanınan eserlerden biridir.

Başka örnekleri de var...

ABİDİN'LE RESİM VE YAŞAM

Madeleine 1974 ve sonrasında şiir yazmayı sürdürdü. Daha önce yayınlanmış eserlerini gözden geçirdi, kimini yeniden sundu. Kendine biraz daha zaman ayırabildi. Resim yapmaya başladı. Çok sevdiği resim sanatına ve ressam arkadaşlarına, komünist partilere küsmüş ama marksizmle bağlarını koparmamışlara da biraz daha çok zaman ayırabildi.

Bunlardan biri Madeleine'in özel olarak beğendiği Abidin Dino ilk akla gelenlerden. Bir söyleşimizde Madeleine Abidin'le resim ve hayat üzerine konuşmaları konusunda şunları anlattı:

"Fransa'dan çıkıp, roportajlar yapıp, birçok ülkeyi dolaşıp, yeniden Paris'e geldiğimde Abidin'le mutlaka buluşur, O'na izlenimlerini

aktarırdım. Abidin, bildiğiniz gibi, hemen hemen her konuyla ilgilendiği için bana BİN BİR SORU SORARDI. Her zaman yanıtlanması mümkün olmayan.”

Madeleine, Abidin'le ilgili bir anısını daha aktardı:

"Gazetecilikten sonra bir ara resim yapmaya merak sardım. Abidin bana kimi tavsiyeler yapıyordu. Kendisine hiç te öyle öğretmen veya öğretici veya usta havası vermeden. Asla.

Bir seferinde Güzin'le Abidin'i akşam yemeğine davet ettim. Geldiler, bir ara Abidin resimlerime baktı: Bakarken tek tek çeviriyor resimleri, 'Hımm... bu biraz Picasso kokuyor, bu biraz Pignon, bu biraz Abidin... Sen aslında biraz Madeleine yapsan daha hoş şeyler çıkaracaksın mutlaka.' dedi.

Bu tavsiyesini hiç unutmadım. O zamandan beri Madeleine yapmaya çalışıyorum.”

Madeleine'in hayatı birkaç romanlık. Bizzat kendisi birçok kitabında kimi parçalarını aktardı, ama hepsi henüz yazılmış değil.

Eğer en kısa yoldan hakkında bir şeyler öğrenmek isterseniz Jorge Amat'ın mükemmel belgeselini tavsiye ederim: 20 ANS EN AOUT 1944 (AĞUSTOS 1944'TE 20 YAŞINDA).

Madeleine, Abidin resimlerine hep hayrandı. Evinin duvarlarında birçok "Abidin" bulunuyor. Bir de 1944'te, Paris'te özgürlük şarkıları söylenirken, Paul Eluard'ın kendisini tanıştırdığı Picasso'nun "bu ismi büyük kendisi miniminnacık kadına" hayranlığının işareti olarak yaptığı portresi.

Madeleine, Paris'teyse eğer, hiçbir Abidin sergisinin açılışını kaçırmamıştır. En son 19 Mayıs 2005'teki Abidin sergisinin açılışında da hazır ve nazırdı. Yine bir-iki tablo satın aldı. Daha

sonra görüştüğümüzde bana Abidin'e ilişkin bir anısını daha anlattı:

"Size bir sırrımı daha açıklamalıyım: Abidin, o çok hasta olduğu günlerde (Ekim-Kasım 1993'te. MŞG) bana aynen şunu söyledi: 'Madeleine ben gittikten sonra Güzin'e sahip çıkmayı sakın unutma.'

Abidin işte, sanki gezmeye, uzun bir seyahete çıkarken, çok yakınımızdaki ama ulaşmamız imkansız bir 'ülkeye' giderken, eşini bizlere emanet ediyordu. Mesajını çok iyi aldığımı sanıyorum. Bir de Güzin o kadar telefon etmeme, halini hatırını sormama karşın bir kez de kendisi arasa ne hoş olurdu."

Güzin'le 21 Ekim 2005'te Madeleine'i konuştuk. İşte Güzin anlatıyor:

"Düşünebiliyor musunuz ? Kurşuna dizilecekken kurtuluyor. 'Miraculée' ("Mucizeye ugramış", "Bir mucize yaşamış") bir kadın. 1950'lerde ve 60'larda çok yazardı, çizerdi, koştururdu. Meşhur o Gençlik Kongresi'nde (Festivali'nde. MŞG), Nâzım'la tanışıyorlar. Berlin'de. Nâzım da yeni çıkmış yurtdışına. Nâzım'la müthiş arkadaş oluyorlar. Abidin'le tanıştıktan sonra Abidin'le de can çığır dost oluyorlar. (1954-1971 döneminde) Quai Saint-Michel'deki evimize sık sık gelenlerden biriydi. Ben de kendisini çok beğenir, çok severdim.

Abidin'in her sergisinde mutlaka bir bazen iki tablo satın alır. Bu son sergide (19 Mayıs 2005'teki) iki resim aldı. Bir koleksiyonu var.

Abidin de O'na ara sıra resim hediye ederdi. Küçük bir koleksiyonu var. Bu son sergide görüştük. Ama biraz çökmüş gibi. Üzüldüm. Çok severdi Abidin'i."

DAYAN, DİREN, MÜCADELE ET, KAZAN, ÖLME!

1990'lı yılların başına kadar Madeleine sadece kimi şiirlerinde ve kimi kitabında Direniş günlerinden, direnişçilerden, yoldaşlarından, mücadelelerinden kısa olarak söz etti. Ama özel olarak Direniş ve direnişçiler üzerine yazmadı. O döneme ve olaylarına, savaşa, siyasi gelişmelere ilişkin söyleşi önerilerini kabul etmedi. Direniş günlerini yazmadı.

Bu 1994'e kadar sürdü. Nazilerin, gestaponun, "fransız milisi"nin zulmünü, katliamlarını, vahşetini, işkencelerini, tutuklu günlerini unutmak istiyordu.

1994'te Paris'in kurtuluşunun ellinci yılının kutlanması vesilesiyle yapılan bir toplantıda, Direniş'in önemli ve kahraman savaşçılarından Raymond Aubriac, Madeleine'e, biraz darğın, "Bu kadarı yeter, artık susmamalısın. Birlikte savaştığınız ve birçoğu çarpışmalarda ölen genç yaştaki yoldaşlarını unutulmamaları için yazmalısın!" dedi.

Sanki yakın dostlarından biri Madeleine'in omuzuna yeşil bir yaprakla dokundu ve uyandı Madeleine. Evet "Compagnie Saint-Just"ün gençleri, Guy, Max ve Marcel Paris'in kurtuluşu için yapılan çatışmalar sırasında vurulmuşlardı. Üçü de yurt sevgisi uğruna ölmüşlerdi. Onların anlatılması, yazılması, tanıtılması, unutulmamaları için uğraşılması Madeleine'in göreviydi. Hiçbir iz bırakmadan giden bu çocukları kendisi anlatmasa kim anlatabilirdi? Aubriac haklıydı.

Bu tarihten sonra Madeleine yoldaşlarını anlattı. Yazdı. Yayınladı.

Söyleşi yapmak isteyenleri red etmedi. Birçok belgeye konu oldu: Nasıl örgütlendiklerini, neleri, niçin ve nasıl yaptıklarını anlattı. Bizzat yazdı.

Paris'in kurtuluşunun kutlandığı hemen hemen her gösteriye her toplantıya katıldı. 60., 70. ve nihayet 2024'te 80. yılının kutlamalarında gönüllü olarak ve candan yer aldı.

23 Ağustos doğumlu olması sonucu kendi yaş yıldönümlerini de bu çerçevede dost ve arkadaşlarıyla kutladığı oluyordu.

Madeleine artık Direniş'in ve Paris'in kurtuluşunun sözcüsü gibiydi. Hayranlık uyandırıyor.

Ortaokullardan ve liselerden, kültür merkezleri ve kütüphanelerden Direniş'i ve Kurtuluşu anlatması için davetler alıyordu. Olanakları ölçüsünde hemen hemen hepsini kabul ediyordu.

MADELEİNE BİR GÖSTERİDE

Gün oluyor öğrencilerin ve gençlerin gösterilerine katılıyor, istenince kısa bir konuşma bile yapıyor, gerekince nutuk bile atıyordu, bir megafon bulunursa.

1994'ten günümüze hiç durmadı. Birkaç kitap, birkaç belgesel, birçoğu videoda sunulan pek çok dizi söyleşi, nehir söyleşi yarattı. Bunların içinden seçtiklerimi kaynakçada sunuyorum. Dahası da var. Google Baba yardımıyla bulmak mümkün. Ce Soir, Vie Ouvrière, L'Humanité, Alger Républicain, Liberté gibi günlük ve haftalık gazete ve dergilerdeki makaleleri, röportajları da ihmal edilmemeli.

MADELEİNE BUTTES CHAUMONT'DA PLAKET AÇILIŞI TÖRENİNDE

Konuşmalarında, söyleşilerinde, makalelerinde "ben herşeyi bilirim", "en iyisini ben anlatırım", "en güzelini ben yaparım" havası asla olmazdı. Mütevaziliğini hiç elden bırakmadı Madeleine.

Gençlere, öğrenci veya işçi, emekçi veya işsiz, hepsine her zaman güveniyordu:

"Gençlere şunu şöyle, bunu böyle yapın demiyorum, demedim, demem. Onlara muhalif oldukları şeylere, siyasi kararlara, uygulamalara sadece direnmelerini öneriyorum. Sadece

direnmelerini. Nasıl direneceklerine, direnişte izleyecekleri yol ve yöntemlere bizzat karar vermelerinin daha yerinde olacağını söylüyorum. Gençlere hakikaten ve her zaman inanıyorum. Taktiği ve stratejiyi bizzat saptamalılar. En iyisini bizzat bulacaklarından eminim"

Madeleine bir savaşa ille ölmek için girilmediğini, bir direnişin, bir mücadelenin, bir savaşın kazanılmasının her zaman mümkün olduğunu, sürekli kavganın mümkün olduğunu, yinelemeyi sevdiği, şu ilkeleriyle vurguluyor(du):

"Je ne suis pas une victime, je suis un combattant. Je ne suis pas martyr, je suis un résistant."

"Ben bir kurban değilim, ben bir savaşçıyım. Ben şehit değilim, ben bir direnişçiyim."

"Il faut essayer de vivre comme résistant et non comme martyr. Il faut essayer de vivre comme un combattant et non comme victime."

"Şehit gibi değil direnişçi gibi yaşamayı denemeli. Kurban gibi değil bir savaşçı gibi yaşamayı denemeli."

EVİNDE. "ABİDİN"LER, KAFESLER VE KUŞLARLA.(M. Ş. GÜZEL ARŞİVİ, ARALIK, 2005)

EVİNDE MADELEİNE

Madeleine Paris'te oturuyordu. Üçüncü Arrondissement'da (ilçede). République (Cumhuriyet) Meydanı ile Bastille Meydanı arasında. Küçük ve sakin bir sokakta.

O gün nereden geldiğime göre değişen şu metro istasyonlarından birinde iniyordum: Chemin Vert'de, Filles du Calvaire'de veya Temple'da veya Bastille'de. Bazen "Küçük Türkiye'den" veya République'ten yürüyerek geliyordum: République'ten sonra Turenne sokağına girip, güneye doğru on veya onbeş dakika yürüyerek...

Kimi kez metro istasyonundan ilk önce Beaumarchais bulvarına çıkıyordum, iki adım ve hemen sola dönüyordum, sonra sağa,

önceden bildirmişsem "Abidin"ler. Bilhassa "Suluboyaları". Kimi kez tablolarıyla kaplı. Kimi gün Picasso ve diğer tanidik ünlü sanatçıların eserleriyle.

"Mon ami Güzel, gel, otur" diyerek beni soluna alıyor ve hemen sohbeta başlıyorduk. Kimi kez salona bitişik, ravioliyi hazırladığı küçük mutfağa geçiyor, Yakutu açıyor, tadına baktıktan sonra, ufak ufak içiyor ve pişmiş yemeğimize dalıyorduk. Gündemin sıcak siyasi konularından ilginç olanlara kısaca değiniyorduk. Sağcı takımlar söz konusu olunca küfürü basıyordu Madeleine. Tahammül edemedikleri arasında en başta FKP'den kopmuşlar, inançlarını harcamışlar, "dönekler" başta geliyordu. Madeleine korkusuz "kalaylıyordu".

Sonra ya aynı mekanda kalıyorduk, teybe alınacak söyleşilerimiz varsa, küçük oda daha sakin diye burada oturuyorduk veya salona geçiyorduk.

Salonda ikimizin sohbetine renkli kafeslerinde çile dolduran kuşlar da katılıyordu. Kuş ötüşleri sarhoş ediyor, başımı döndürüyordu. Bizim konuşmalarımızı duyan kuşlar da sanki sohbetimize kendi dillerinde katılıyor ve salonu kesintisiz ötüşleriyle dolduruyorlardı. Kuş dilini tümüyle öğrenemedim ama kuşlarla sohbetimiz epey yararlı oldu.

Küçük mutfakta veya salonda farketmez, Madeleine cigarillosunu çıkarır, yakar, üflerdi. Cigarillo merakı epey eskilere dayanır. Ama ille Küba malı olmalı. Üretimde hakiki emekçilerin katkısı var çünkü. Salon kuş ötüşleri, cigarillo kokusu ve dumanı, Madeleine'in gelişine ama tam yerine oturttuğu kendine özgü küfürleri ile dopdoluyordu.

EVİNDE PİCASSO İMZALI PORTRESİYLE (M. Ş. GÜZEL ARŞİVİ,
ARALIK, 2005)

Eğer ciddi bir biçimde söyleşi yapacaksak veya bir hafta ya da onbeş gün önce başlanmış bir söyleşimizi sürdürecekseniz, bir gün önceden sorularımı yeniden ve yeniden gözden geçiriyor, kendimi hazırlıyordum. Önceki söyleşilerimizi yeniden dinleyip, eksikleri nasıl tamamlayacağıma ve yeni ne tür sorular soracağıma karar veriyordum. Notlarımı alıyordum. Fotoğraf makinamı hazırlıyordum.

Tarih yürüyordu. Tarihi yüzler güleç veya ağlamaklı önümüzden geçiyordu. Ben Madeleine'i dinliyorum. Sözüne hiç kesmiyorum. Teybe kayıt işini sürdürüyordum. Gerekinde not alıyordum.

Saatlerce sürüyordu sohbetimiz. Gündüz geceye karışıyor, bazen aniden karanlık çöküyor, ikimiz de söyleşimize ara vermiyorduk.

Kimi kez, ev işlerine bakan, alış-veriş yapan, gerekinde yemek(ler) hazırlayan "yardımcısı", uzun boylu Afrikalı Mouloud, elleri ve kolları dolu, sırt çantası dolu, alış-verişten dönüyordu.

Saati gelince, Madeleine "bir yudum viskiye ne dersin?" diye soruyordu. Metroyla eve dönene kadar ısıtır falan filan gibi laflarla pekiliyordum. O günlerde Madeleine yeni bir viski keşfetmişti: Japon viskisi. Bir kez tadan bir daha bırakmaz türünden. Harika. İskoçyalıları sollayan ve aynı zamanda çileden çıkaran viski!

Birer yudumlarımızı sakın sakın atıyoruz. Madeleine Mouloud'a o gece ne yiyeceğini, ne yemek istediğini söylüyor. Bir dahaki sefere deyip, çıkıyordum

Bazen başka bir iş için biraz erken çıkmam gerekiyordu, ben çıkıyordum. Madeleine kalıyordu. Madeleine "Yine beklerim mon ami Güzel" diyordu.

Her görüşmemizin sonuncu görüşmemiz olup olmadığını sormak, kendi kendime sormak aklıma gelmiyordu.

Sesi kuş seslerine karışmış bir biçimde teybimde benimle geliyordu.

Her seferinde "Bir dahaki gelişinde üst kata çıkar, arşive dalarız, sana göstermek istediğim birçok şey var, mutlaka görmeni istediğim şeyler" diyordu Madeleine.

Zaman aktı geçti, onca koşturmaca içinde üst kata çıkıp, karton kutular dolusu Madeline Riffaud "Archives"ine göz atamadım. Madeleine ile birlikte binbir belgeyi, birçok dosyayı, kitap, dergi, afiş, duyuru, makale ve fotoları ve pek çok resim ve tabloyu düzene sokamadık. İşte buna çok üzülüyorum. Abidin'le ikili çalışmalarımızda yaptığım gibi, nasıl olsa "asla ölmez" deyip birlikte yapabileceklerimizi, birlikte yapmamızın çok daha yerinde olacağı işleri yarın(lar)a bıraktık. Aradan o kadar zaman geçti buna da hâlâ üzülüyorum. Ustalarımıza hiç ölmeyeceklermiş gibi bakmamalıyız. Abidin'in veya Madeleine'in aramızdan

ayrılacakları bir kez bile aklıma gelmedi. Aklımın ucundan bile geçmedi.

Ne olursa olsun! Eminim bugün veya yarın o sakin ve küçük ve kendi halindeki sokaktaki binanın beşinci katına çıkıp kapıyı tıklattığımda yine Madeleine'in sesini duyacağım:

"C'est ouvert!"

EKLER

EK BİR : NGUYỄN DINH THI'NİN KISA HAYAT HİKAYESİ

Nguyễn Đình Thi est né le 20 décembre 1924, à Luang Prabang, au Laos, où son père est fonctionnaire à la poste d'Indochine.

Il revient au Vietnam en 1931, pour étudier. Il rejoint le Vietminh et combat contre l'occupant japonais, puis français.

Après la Révolution d'août (1945), Nguyễn Đình Thi devient secrétaire général de l'association nationale de la culture.

Nguyễn Đình Thi est surtout connu comme poète, nouvelliste et critique littéraire. Il a reçu les plus grandes récompenses de l'État.

Il a été Officier de régiment pendant la résistance contre la France puis secrétaire général de l'Union des

écrivains vietnamiens, de 1958 à 1989. Il est l'auteur d'une poésie lyrique et populaire, de chansons très engagées, *Détruire les fascistes*, de pièces de théâtre dont, *La forêt jaune de bambous*, et de romans.

À partir de 1995, il est président de l'Union vietnamienne de la littérature et de l'art.

En 1996, Nguyễn Đình Thi reçoit le prix Ho Chi Minh de littérature.

Il meurt le 18 avril 2003 à Hanoi.

La grande histoire d'amour de Nguyễn Đình Thi et de Madeleine Riffaud:

Avant cela, il y eut aussi, bien sûr, la grande histoire d'amour de Nguyễn Đình Thi et de Madeleine Riffaud: C'est un coup de foudre et l'histoire d'un amour impossible, qui pourtant dure cinquante ans. Un amour infini, broyé dans les tumultes politiques de la deuxième partie du vingtième siècle. C'est l'histoire de deux amants poètes sacrifiés, sans cesse se cherchant et sans cesse arrachés l'un à l'autre par le courant de l'Histoire.

Madeleine Riffaud a vécu cette histoire d'amour avec le poète Vietnamien jusqu'à la mort de celui-ci le 18 avril 2003, à 78 ans.

Nguyễn Đình Thi et Madeleine Riffaud se rencontrent pour la première fois en 1951 à Berlin. Thi participe au Festival de la jeunesse et des sports. Nous sommes en pleine guerre froide et la France, en pleine guerre d'Indochine. Cette rencontre a pour but de renforcer la paix et lutte contre le début de la guerre froide.

Thi a lu les poèmes de Madeleine publiés par Paul Eluard. Il admire Madeleine. Il la croit morte, assassinée durant l'Occupation par la Gestapo. Mais elle est à Berlin, soudainement devant lui. Le poète turc Nazim Hikmet assiste, amusé et complice, à leur idylle naissante et fulgurante. C'est coup de foudre intégral, physique, charnel, intellectuel et poétique.

Mais, tous les deux sont timides et Madeleine n'est pas encore guérie des blessures et des tortures subit durant la guerre. Ils n'osent pas manifester leur amour.

Elle le revoit à Moscou pour le congrès des écrivains du mouvement pour la paix. Là, protégés par Jorge Amado ils peuvent vivre leur passion.

Puis, ils se retrouvent à Hanoi... pour vivre quelques semaines d'amour. Hô Chi Minh les marie à Hanoi. Mais dans la psychose de la guerre froide, l'influence chinoise, Hô Chi Minh leur ordonne de se séparer. Madeleine rentre à Paris et se plonge dans le drame algérien...

En 1954, c'est le temps des retrouvailles, lors de la conférence de Paris, pour la fin de la guerre d'Indochine. Ils sont surveillés et doivent se cacher. Pour les Vietnamiens, on ne revient pas sur un sacrifice. Ils ne vivront plus jamais ensemble. Seulement se voir en public, mais sans plus.

En 1965 ils se revoient en cachette à Hanoi sur le toit d'une maison, profitant du fait que la ville est bombardée et que personne ne les surveille.

Les poèmes d'amour de Thi dédiés à Madeleine sont célèbres au Vietnam et leur histoire est rentrée dans la légende.

Christophe DAUPHIN,
(Revue *Les Hommes sans
Epaules*).

EK İKİ: MELİH AŞIK: "DEYİŞ", MİLLİYET, 26 KASIM 2016

Usta gazeteci Melih Aşık sayesinde bu hakiki Direnişçi kadını 26 Kasım 2016'da Melih Aşık okuyucularına tanıtmıştık. İşte aynen aktarıyorum:

"Paris'teki dostumuz M. Şehmus Güzel kitap okurken not aldığı güzel sözleri göndermiş bizlere..."

Vietnam savaşlarını yerinde izleyen ve yaşadıklarını kitaplara döken Fransız yazar Madeleine Riffaud, Vietnam sözlerini de Batı'ya taşımıştı. Biri şöyle:

"Kaplan karşısında hep ayakta kalmalı, korkan çünkü kaplandır."

Şu söz de ünlü Vietkong savaşçılarına ait:

“Kan dökmeektense ter dökmeeli.”

Afrika’dan bir atasözü:

“Kuş tuzakğı unuttu. Tuzak kuşu unutmadı.”

Japonya’da birini baştan savmak için söylenen söz:

“Tamam önceki gün için randevu vereyim.”

Bilgisiz profesörler için söylenen:

“Bilim havuzuna dalıp çıkmıştır. Ama, hiç islanmadan.”

Ve Louis Althusser’den:

“Gelecek uzun sürer.”

“Yıldızlar sönmüş olabilir, ama bu sadece bir gece içindir.” "

EK ÜÇ: M. ŞEHMUS GÜZEL: NÂZİM HİKMET’E İLİŞKİN BİR
VEYA İKİ ANI

Nâzım Hikmet'le Ağustos 1951'de Doğu Berlin'deki Dünya Gençlik Festivali'nde tanışan Fransız Komünist Parti'li (FKP) genç militan, şair ve gazeteci bayan Madeleine Riffaut ile Paris’te 1990’lı ve 2000’li yıllarımızda birçok kez görüştüm. Uzun uzun sohbet ettik. Şair Baba’dan, Abidin’dan, Güzin’den, Avni Arbaş’tan ve dünyadan konuştuk. “Duvar”dan, “Duvar’ın düşmesi”nden ve Büyük İnsanlıktan da.

Aynı Festival'de hayatının aşkı ve kendi deyişiyile "Vietnam'ın Nâzım Hikmet'i" Nguyên Dinh Thi ile de tanışan ve yaşamı a'dan z'ye değışen, yaşamı yeni bir ivme kazanan genç kadın.

Madeleine'in bana anlattıklarına göre, Nguy n ile aşkının somutlaşmasında Nâzım'ın rolü belirleyici:

Çünkü Nâzım Festival'in başından bu yana günlerdir elele, kolkola dolaşan bu iki genci birgün yine elele kolkola görünce dayanamamış ve "Bu dolaşmalar ne kadar sürecek, artık bir karar verseniz!"

Vay sen misin elimizi zorlayan: şair Baba'nın uyarısı üzerine kararlarını hemen veriyorlar. Aslında o ana kadar ikircikli ve ne yapacağını bilemez Nguyen kararını veriyor:  nk  Vietnam'da evli olduğu için ve bir yabancı ile aşk hayatı kendisi açısından birtakım sorunlar doğurabilir kaygısıyla endişeli Vietnamlı şair herşeye rağmen nihayet kararını veriyor. Yoksa Madeleine'e kalsa bu iş çoktan somutlaştırılmış olacaktı.  nk  Madeleine aşık, "Deli gibi."

Neyse işe Nâzım Hikmet müdahale edince Nguy n de aşkını artık somutlaştırmak için tarihi ve çok önemli adımını atıyor: iş uzamıyor da, o gün her şey olup bitiyor.

Madeleine daha sonra L'Humanite'nin özel muhabiri olarak Vietnam'a gidecek ve 1946'dan beri tanıdığı Ho Amca'nın sakalını bile  ekiştirecek. Vietnam'ı bütün özellikleriyle, bütün farklılıklarıyla çok ama çok sevecek. Bu konularda yazdığı kitapları okunmalı.

Sevgilisi Nguy n ise daha 1951'de o Festival sırasında ve bizzat Nâzım Hikmet'in yardımıyla, Nâzım'ın şiirlerini Vietnamca'ya çevirecektir.

Madeleine Riffaud, Europe dergisinin Kasım-Aralık 1974 tarihli Nâzım Hikmet  zel sayısında aynen şunları yazıyor: "Nâzım'ın şiir sanatı tanınıyor. Daha 1951'de şiirlerini ilk kez Kuzey Vietnam'ın en büyük şairlerinden biri olan Nguy n Dinh Thi  evirdi."

Madeleine Riffaud, Festival bitiminde, hayranı olduğu ve şiirlerini ezbere bildiği Nâzım'dan ayrılırken Şair Baba O'na şunları söylüyor: "Paris'e dönünce, orada, Avni Arbaş isimli çok şeker bir ressamımız var mutlaka O'nunla tanışmalısın." (O günlerde Abidin henüz ülkesini terketmediği için Şair Baba Abidin'den söz etmiyor. Abidin İstanbul'dan 1952 Ocak ayı sonunda ayrılacak.)

Madeleine'e, kimi kez, "Ağustos 1951'de ayrılırken Nazım, bana en güzel hediyeyi verdi: 'Paris'e dönünce git Abidin'le ve Güzin'le tanış. Benim tarafımdan' " biçiminde yazdığını hatırlatıp, bunun mümkün olamayacağını çünkü o tarihte Abidin'in ve Güzin'in Türkiye'de bulduklarını, Abidin'in ancak 1952 Ocak ayı sonunda Güzin'in ise önce 1953 yazında kısa bir süre için ve sonra 1954 yazından itibaren temelli kalmak üzere Paris'e geldiklerini anımsatınca, hafızasını zorladı ve bana işin doğrusunu anlattı:

"Doğru haklısınız. Nazım bana 'Paris'e dönünce git Avni'yi bul, benden selam söyle' dedi. Avni ile bu vesileyle tanıştım. Daha sonra Avni beni Abidin'le tanıştırdı. Bu çok önemli bir arkadaşlığa yol açtı. Yarım yüzyıl süren bir dostluk. Abidin'in tabloları, desenleri ve hiç eksik olmayan kardeşçe dostluğu yaşamımı kolaylaştırdı.

EK DÖRT: SAVAŞTA BİR DİPLOMAT: İSVEÇ BAŞKONSOLOSU RAOUL NORDLING

“DİXİEME ANNİVERSÀİRE”, LE MONDE DİPLOMATİQUE,
EYLÜL 1954: Le rôle historique de M. Raoul Nordling, consul
général de Suède, dans la libération de Paris

Entre le 18 et le 25 août 1944, jour de la libération, Paris, devenu
le théâtre de combats de rue, vécut des journées dramatiques.
D’un côté des patriotes pleins d’ardeur, mais mal armés et
groupés dans diverses formations de la résistance, sans

entraînement militaire; de l'autre, des unités de la Wehrmacht soumises à une stricte discipline militaire, concentrées autour de points d'appui solidement tenus et disposant d'armement lourd et de puissants moyens de représailles.

Du fait des ordres de destruction donnés au commandement allemand du Grand Paris une terrible menace planait sur la capitale française. Certes le général von Choltitz paraissait décidé d'éviter dans la mesure du possible d'exécuter ces ordres, ayant, comme il nous l'assure dans son livre de souvenirs paru récemment en Allemagne sous ce titre: Paris brûle-t-il?, acquis la conviction qu'ils émanaient d'un fou.

Cependant qu'allait-il se passer si, les combats s'intensifiant, le commandement allemand perdait son sang-froid?

Choltitz voulait, dit-il, éviter cette éventualité aussi longtemps que possible.

Dans l'atmosphère extrêmement tendue qui régnait alors entre les deux camps adverses on pouvait redouter le pire... Heureusement il s'est trouvé un homme qui, sans se soucier du danger qu'il courait, avait compris quel rôle historique pouvait être le sien dans cette situation critique. Cet homme providentiel était le consul général de Suède à Paris, M. Raoul Nordling, auquel sa qualité de diplomate neutre permettait d'entretenir des rapports avec les chefs des deux forces qui se faisaient face dans Paris.

"Parisien depuis 1912 – écrit à son sujet M. Adrien Dansette, historien de la libération de Paris, – ses fonctions diplomatiques, l'expérience de la précédente guerre, un mariage avec une Française, l'autorité et la souplesse acquises dans le maniement des grandes affaires, – il est président de la société des

roulements à billes S.K.F. – désignaient le consul de Suède pour un rôle de négociateur apparemment neutre, en réalité dévoué aux intérêts d'un pays et d'une ville qui lui sont chers.”

Grâce à son action personnelle plus de trois mille détenus politiques qui risquaient d'être déportés ou massacrés ont pu être libérés dans la matinée du 19 août.

C'est lui qui sert d'intermédiaire pour la conclusion de la trêve du 19 au 21 août, qui a permis de gagner du temps au moment le plus délicat.

Mais le résultat le plus important de son intervention fut d'établir un contact indirect entre la Résistance et le commandement allemand et d'éloigner ainsi le risque de décisions extrêmes.

Raoul Nordling a bien mérité de Paris et en général du monde civilisé.

Savaşın hemen sonrasında yaptıklarından ve aldığı madalyalardan özet, Wikipedia'dan aktarıyorum:

"Intervention en faveur de Céline:

Il est intervenu en faveur de l'écrivain Louis-Ferdinand Céline quand celui-ci était en exil au Danemark. (...)

Nordling intervient deux fois pour Céline, une première fois en écrivant au ministre des Affaires étrangères du Danemark, Gustav Rasmussen, pour éviter l'extradition de l'écrivain, et une seconde fois lors du procès en transmettant au dossier une lettre d'un universitaire suédois, E. Benetz.

Distinctions:

 Grand-croix de la Légion d'honneur le 12 avril 1958; officier en qualité de consul général de Suède à Paris le 22 avril 1927, commandeur également en qualité de consul général de Suède à Paris le 18 juin 1934, grand officier également en qualité de consul de Suède,

 Croix de guerre 1939–1945, palme de bronze en 1949, accompagnée de la citation à l'ordre de l'armée suivante: "Consul

général de Suède à Paris pendant les journées d'août 1944, par sa ferme attitude, ses initiatives hardies et ses interventions courageuses auprès des autorités allemandes, a contribué à sauver la ville de Paris de la destruction.

A arraché le 17 août au commandement allemand l'ordre de libérer les prisonniers politiques et d'arrêter les trains de déportation.

A obtenu la libération effective des 4.213 internés politiques encore détenus dans la région parisienne, empêchant lui-même au péril de sa vie le massacre des prisonniers du Fort de Romainville. A bien mérité de la France et de la ville de Paris.”

“Citoyen d'honneur de la Ville de Paris” et Médaille d'Or de la Ville de Paris en 1958.

Postérité:

Dans le film Paris brûle-t-il? de René Clément, le consul de Suède Raoul Nordling est joué par Orson Welles.

Dans la pièce Diplomatie de Cyril Gély, créée au théâtre de la Madeleine, à Paris, en janvier 2011, c'est André Dussollier qui interprète le rôle de Nordling, et Niels Arestrup, celui du général von Choltitz. La pièce est portée au cinéma avec les mêmes acteurs principaux, dans un film portant le même titre, réalisé par Volker Schlöndorff, sorti en 2014.

Un square du 11e arrondissement de Paris (côté sud de l'église Sainte-Marguerite) rue Saint-Bernard porte son nom, ainsi que des rues à Neuilly-sur-Seine, à Bois-Colombes et à Livry-Gargan.

Bienfaiteur, avec sa famille, de la ville de Cepoy dans de nombreux domaines, le groupe scolaire et le stade portent son nom. Il y est d'ailleurs inhumé, ainsi que sa famille.”

MERAKLISINA NOTLARLA KISA VE SEÇMECE KAYNAKÇA

PAUL ÉLUARD

**POÉSIE
ET
VÉRITÉ
1942**

LES ÉDITIONS DE LA MAIN À PLUME
II, RUE DAUTANCOURT — PARIS (XVIIE)

MADELEÏNE RIFFAUD'NUN ESERLERİNDEN SEÇMECE:

Poésies, contes, BD (Şiirler, öyküler, çizgi roman) :

— Le Poing fermé, ilk sayfada Picasso'nun Madeleine portresi, önsöz P. Éluard'dan, Éd. France-Empire, 1945.

— Le Courage d'aimer, P. Seghers, 1949.

— Vienne le temps des pigeons blancs, P. Seghers, 1951.

— Les Baguettes de jade, Éditeurs français réunis, 1953.

— Si j'en crois le jasmin, Nice, Coaraze, 1958.

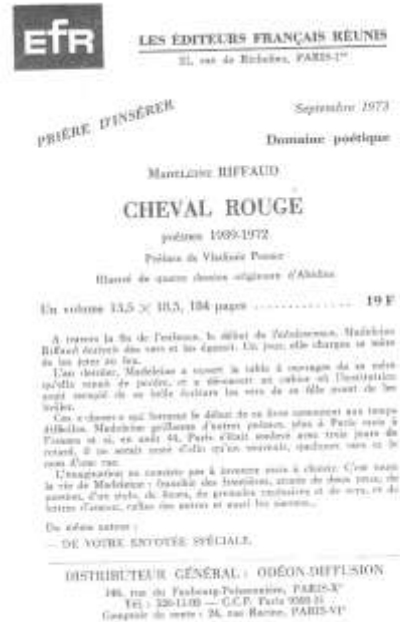
— Le Chat si extraordinaire.

Contes du Viet-Nam, dessins de Ragataya, Éd. la Farandole, 1958, rééd. 1978.

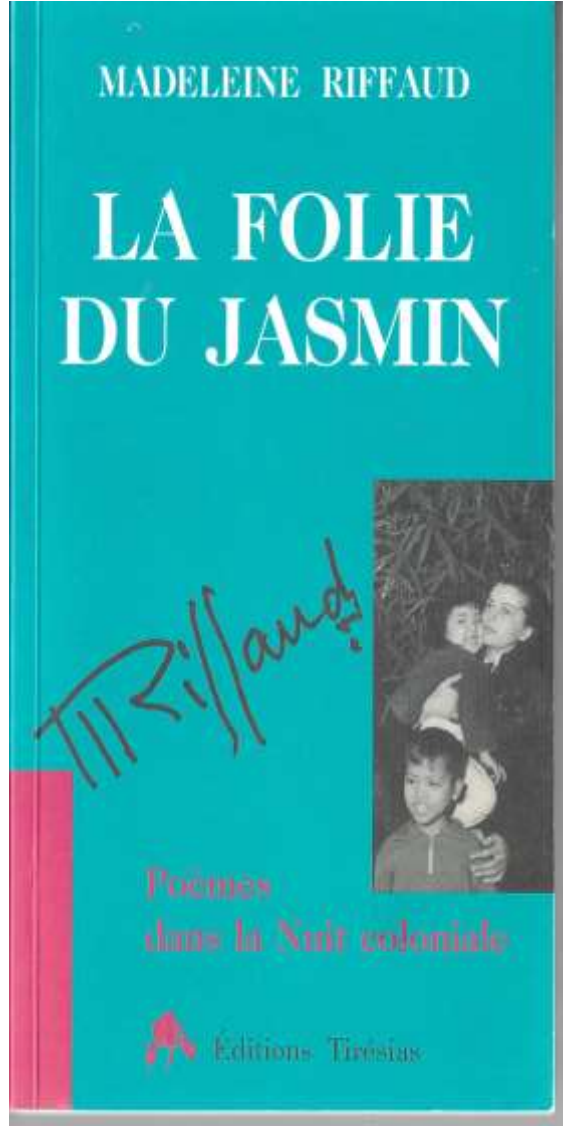
— Nguyễn Đình Thi, Mất trần trên cao, adapté en français et présenté par Madeleine Riffaud, Front du ciel, Julliard, 1968.

— Cheval rouge, poèmes, 1939-1972, illustrations: Abidin Dino, préface de Vladimir Pozner, Éditeurs français réunis, 1973.

— Le Chasseur changé en crabe, conte du Vietnam, La Farandole-Messidor, 1981.

— La Folie du jasmin, poèmes dans la nuit coloniale, préface de Vladimir Pozner (Cheval Rouge'daki önsözünden kimi parçalar), Tirésias, 2001. 2006'da imzalayıp hediye ettiği kitabın ilk sayfasına Madeleine şunları yazdı: "A mon ami Guzel qui a trouvé les moyens de faire 'parler' Rainer, 2006 "/> Rainer'i 'konuşturmak' yollarını / yöntemlerini / araçlarını bulan dostum Güzel'e, 2006". Fransız polisinin nazilerle işbirliği içinde, nazilerin emrinde çalışan "özel birim" işkencecileri ile gestapo katillerinin vahşetine, akıl almaz zulmüne karşın "konuşmayan" o zamanki takma ismiyle Rainer'e gönderme.

— Madeleine Riffaud (anlatan), Dominique Bertail (çizen), Jean-David Morvan (senarist): Madeleine, Resistante genel başlığıyla, Dupuis

Yayınları, "Aire Libre" dizisi, Paris, ilk cildi, *La Rose dégoupillée* başlığıyla, 2021'de yayınlandı. Dördüncüsü 2025 sonuna doğru yayınlanacak, Morvan'ın belirttiğine göre. Tümü sekiz cilt olacak. Bana kalırsa dokuz-on cilt bile olabilir.

Madeleine'in anlattıkları bir (ç)ığlayandır çünkü. Bu vesileyle Morvan ile Bertail'in ayrı ayrı değişik

gazete, dergi, radyo ve televizyonlarda yayınlanan söyleşilerini de tavsiye ederim. Hele Morvan'ınkiler: Çok renkli, çok zengin, çok yararlı. Bilhassa okunmalı, dinlenmeli, seyredilmeli.

— Madeleine Riffaud, intervention lors du colloque Paris 1944. Les enjeux de la Libération, 2-4 février 1994, actes publiés sous la direction de Christine Levisse-Touzé.

LA FOLIE DU JASMIN

Textes de chansons (Türkü, şarkı metinleri):

- Traquenard, musique de Joseph Kosma, Énoch, 1949.
- Camarade, bonjour!, musique de Jean Wiéner, Le Chant du monde, 1950.
- Les Femmes, musique de Joseph Kosma, Énoch, 1950.
- Chansons pour nos métiers, 12 chansons, musique de Jean Wiéner, dessins de Valentine Hugo, Le Seuil, 1950.
- Nous, Vaillants, musique de Jean Wiéner, Le Chant du monde, 1950.

Récits, témoignages, reportages (Anlatılar, tanıklıklar,
röportajlar):

- La Belle vengeance de Bleurette, collection Jeunesse héroïque, Éditions France d'abord, 1946, rééd. Bleurette, Tirésias, 2004.
- Les Carnets de Charles Debarge, recueillis et commentés par Madeleine Riffaud, préface de Charles Tillon, Éditions sociales, 1951.
- Ce que j'ai vu à Bizerte: le récit vrai des tragiques événements, L'Humanité, 1961.
- Merveille et douleurs: l'Iran, l'Humanité, 1963.
- De votre envoyée spéciale..., préface d'Étienne Fajon, Éditeurs français réunis, 1964.
- Dans les maquis Vietcong, Julliard, 1965.
- Au Nord Viet-Nam (écrit sous les bombes), Julliard, 1967.
- Les Linges de la nuit, Julliard, 1974.
- On l'appelait Rainer, 1939-1945, avec la collaboration de Gilles Plazy, Julliard, 1994.

Films documentaires (Belgesel filmler):

— Dans le maquis du Sud-Vietnam, film documentaire diffusé par 5 Colonnes à la Une, février 1965.

— Laos, images sauvées, Ciné archives, 1970.

Articles de Madeleine Riffaud dans *Ce soir*, *Les Lettres françaises*, *La Vie ouvrière*, *L'Humanité*, *Alger Républicain*, *Liberté* (*Cezayir'de yayınlanan bu ve bir önceki gazete Cezayir Komünist Partisi taraftarıdır*), etc.

On se souvient du témoignage de Madeleine Riffaud sur les maquis « vietcong », dont elle partagea la vie, huit semaines durant, en 1965. Voici aujourd'hui son carnet de route au Nord Vietnam : deux mois, 2.000 km à travers l'escalade américaine sur les villes et les voies de communication. Écrit sous les bombes, au fil d'une grande aventure, ce livre bourré d'anecdotes (des mille secrets de la guerre populaire aux jeux des enfants et aux poèmes d'amour des soldats) ne ressemble à aucun autre. Il est aussi un document indispensable à qui veut comprendre ce pays où des millions d'hommes et de femmes, pour défendre leur indépendance, sont entrés dans le feu d'un pas tranquille...

DU MÊME AUTEUR

DANS LES MAQUIS « VIETCONG »

Prix 1980 de l'Organisation Internationale des Journalistes

Imprimé en France

F 17,49 - T. 1 - F 19,86

KİTAPLAR, BELGESELLER VE DİĞERLERİ

Pek çok kitap, belgesel, dizi söyleşi, nehir söyleşi içinden seçtiklerimi sunuyorum. Dahası da var: Ce Soir, Vie Ouvrière, L'Humanité, Alger Républicain gibi günlük ve haftalık gazete ve dergilere de bakılmalı.

— *Jorge Amat, Les 7 Vies de Madeleine Riffaud, film documentaire, Utopiart Films, 2020.*

— *Jorge Amat: Avoir 20 ans en août 1944, réalisé par Jorge Amat et diffusé sur France 2, 80 min ; [vidéo] extrait de 6 min 16 s à regarder en ligne [archive], sur filmsdocumentaires.com*

— *ANACR (Association Nationale des Anciens Combattants de la Résistance): 1940-1945, La Résistance dans le 19e Arrondissement de Paris, Le Temps des Cerises, Paris, 2005.*

— René Andrieu, Un rêve fou? Un journaliste dans le siècle, L'Archipel, 1996.

— Arte journal, BD : *Madeleine, l'esprit de la Résistance* (5,09 mn), <https://www.arte.tv/fr/videos/105246-000-A/bd-madeleine-l-esprit-de-la-resistance/>

— Raymond Aubrac, émission "Les matinées de France culture", France Culture, 1988.

— Pierre Bourget: Paris 44, Occupation, Libération, Epuration, Plon, Paris, 1984.

— Chloë Cambreling: " Mémoire d'une résistante : Madeleine Riffaud est l'invitée des [archive], France Culture, le 20 août 2021.

— Jean Chaintron, Le vent soufflait devant ma porte, Seuil, 1993.

- Christian Chevandier, Marc Giovaninetti: <https://maitron.fr/spip.php?article161733>, RIFFAUD Madeleine (RIFFAUD Marie Madeleine, Armande); version mise en ligne le 2 septembre 2014, dernière modification le 10 mars 2022.
- Rene Clement: Paris brule-t-il?, film, 1966.
- Pierre Daix, Tout mon temps. Mémoires, Fayard, 2001.
- Dominique Desanti, Ce que le siècle m'a dit. Mémoires, Plon, 1997.
- Paul Eluard: Poésie et Vérité, Les Editions de la Main à Plume, Paris, 1942.
- Europe dergisinin Kasım-Aralık 1974 tarihli Nâzım Hikmet özel sayısı.
- Cyril Gely: Diplomatie, tiyatro oyunu, 2011. Hemen sonra, 2014'te, filmi de gerçekleştirildi: Raoul Nordling rolünde Andre Dussolier, nazi general rolünde Niels Arestrup. Niels Arestrup, bu çalışmayı bitirmek üzere olduğum 1 Aralık 2024'de, 75 yaşında, aramızdan ayrıldı: Fransız tiyatro ve sinemasının en iyi aktörlerinden birini daha yitirdik.
- Robert Gildea, Comment sont-ils devenus résistants?, Les Arènes, 2017.
- M. Şehmus Güzel: Madeleine Riffaud ile yaptığım ve teybe aldığım söyleşilerimi gerçekleştirdiğim tarihler: 2, 7 ve 14 Aralık 2005, 13 Şubat 2006; 5 Mayıs 2008'de Abidin Dino 1913-1993 başlıklı üç çiltlik çalışmamı (Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008) Madeleine'e sundum.
- M. Şehmus Güzel: "Madeleine Riffaud est partie", ayorum.com, 12 Kasım 2024.

— Christine Levisse-Touzé, Vladimir Trouplin: Paris, Compagnon de la Liberation, publie par Le Comite d'Histoire de la Ville de paris, Paris, 2010.

— Le Monde Diplomatique: "Le rôle historique de M. Raoul Nordling, consul général de Suède, dans la libération de Paris", Le Monde Diplomatique, Septembre 1954.

— Raoul Nordling: Sauver Paris/Paris'i Kurtarmak, Mémoires du consul de Suède (1905-1944), Editions Compelexe, 2002.1945'te yazılan bu metin yıllarca yitti sanıldı, bir rastlantı sonucu 1995'te bulundu ve nihayet 2002'de yayınlandı. Fabrice Virgili'nin yayına hazırlamasıyla. Bu konuda 3 Ekim 1962 tarihli Le Monde'da da bakınız. Nazi general de anılarını yayınladı. Fransızcası: Un soldat parmi des soldats, Comment Paris fut sauvé, Aubanel, Dublin, İrlanda, 1964.

— Isabelle Mons: *Madeleine Riffaud, l'esprit de résistance, Paris*, Payot, 2020.

— Antoine Porcu, Héroïques. Femmes en Résistance, tome 1, Geai bleu, 2011.

— Claude Roy, "Une petite fille aux joues rondes et aux yeux noirs", Action, n°1, 9 septembre 1944.

— Alain Ruscio, La Question coloniale dans "l'Humanité", La Dispute, 2005.

— Serge de Sampigny: İls ont libéré Paris, belgesel, 2014, Paris. Paris'in kurtuluşu konusundaki en iyi belgesellerden biri. Sadece bir belgesel izlemeye zamanınız varsa (bir buçuk saat) bu film olmalı.

À la mémoire de
Madeleine Riffaud

1924 - 2024

Cérémonie

20 novembre 2024
14h30

Cimetière du Montparnasse
29ème division
métro Denfert-Rochereau
ou Raspail

A handwritten signature in white ink, appearing to be 'M. Riffaud', written in a cursive style.

Suivie d'un rassemblement
dans la mairie du 15e

M. ŞEHMUS GÜZEL

MADELEINE RIFFAUD

1924-2024

ekitap.ayorum.com